

Dr A. Bernsteini loodusteaduslikud rahvaraamatud

„Looduse taladuste mõti“

Meljas anne. Ohk. Kehade külgetõmbamise jõud. Tähepanekud kehade laugemise üle. Magneti jõud. Elekter. 152 lk.

Wies anne. Elekter. Telegraaf. Telefon. Fonograaf. Keemia jõududest. Keemialistest ühendustest. 160 lk.

Kuues anne. Keemia ja elektri sugulus. Keemia ühinemistest ja lahutusdest. Hõbetamise-wedeliku valmistamisest. Hapnik, süsi ja wääwel. Hapnik ja woswor. Hapnik ja raud. Keemia õpetus põlemise kohta. Hingamine ja kütmine. Wesinikust. Lämmastikust. Süsinik. Sõehape. Orgaaniline keemia. 158 lk.

Seitsmes anne. Loodusteadus ja ajalugu. Põllutöö keemia. Taimede toitmine ja põlluwätamine. Sahu ja tärklise valmistamine kartulist. Mõddu, õlle ja teiste jookide tegemine. Gluta loodus. Mägede ja orgude tekkimisest. Maatera sisemus. Kivid. Sõe tekkimine. Meremait. Jää-aeg. Maatera praeguse seisukorra wanadus. 152 lk.

Raheljas anne. Maatera ümberpöörlemisest. Walguse kiirus. Hüpnootismusest. Taimede, loomade ja inimeste elu mitmesug. oludes. Kõige lihtsamad taimed. Üksik-rakukene ja ta elu. 152 lk.

Üheksas anne. Taimede, loomade ja inimeste elu. Elu ja surma mõistatus. Loomade tundmused ja liikumised. Ergukawa töö. Pidaaju ehitus ja tegemus. Puhamine ja rahu. 158 lk.

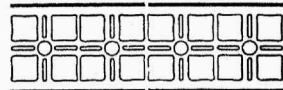
Kümnes anne. Inimese waimline elu. Meelespidamise ja meeldetuletamise võim. Tegujõud (energia). Inimeste wabadus. Moraal. Waim ja teha. Iseloom. Temperamendist. Tekkimine ja häwinemine. Kui wana mingisugune leidus on. 154 lk.

Üksteistkümmes anne. Kopsu tegemuse wiis. Were ringjooks. Süda. Silmad. Inimene kui ülesleidja. Wäikesed jõud ja suured mõjud. 160 lk.

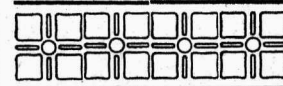
Kaheteistkümmes anne. Kuidas klaastoru painutatakse. Kuidas wäikest õhulaewa täita wõib. Mitmesugused keemialised katsed. Teadus ja praktika. Põlemine ja soojendamine. Mhi. Mitmesuguste küttematerjalide wäärtus. Turwas. Kütmine ja termis. Keetmine ahjus. 158 lk.

Iga ande hind 50 kop.

Tellimiseaadress: Ленинград XI, Фонтанка 53, „Кюльва“

Külmaja kalender 1928. a on veel saadaval. Tellimised täidetakse wiibimata peale-
pandub maksuga. Kaha ette laates wõtab kirjastus laetufud oma londa. Kalendris on mitmesugused teated mit S.M.W.-Viibu tu, ka teiste maailma riikide elu üle, ühes ge ograafialiste andmetega. Sõjawäeteenistuste torb ja pumawälkaste peretondade õiguid
Maudtee- ja postitelegraafi teated. Mõõbub. Kõlmindalad. 32 lehekülge, hind 25 kop.
Адрес: Ленинград XI, Фонтанка 53, „Кюльва“, телефон 5-97-54

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА НА ЖУРНАЛ

„МЕТАЛЛИСТ“

на 1 м. 30 к., 3 м. 90 к., год 3 р. 50 к.

На журнал „МЕТАЛЛИСТ“ с приложением журнала „ТЕХНИКА и МЕТАЛЛИСТ“

на 1 мес. 55 к., 3 мес. 1 р. 65 к., год 6 руб.

Деньги (можно почт. марки) направлять: Москва, Солянка 12, Дворец Труда, к. 312. РИО ЦК Metallistov.

Sümmee aastat

No.....

Cesti kodanlus valmistab oma „iseiseismuse“ 10-aastase festmuse juubelile. Meie panime selle „iseiseismuse“ jutumärgidesse, et algusest peale ära märkida ta warjufujulist feisuforda, mis taewa kaususel tõelisest iseiseismusest.

Tõepoolest, millal oleks Cesti kodanlus isegi tõsiselt ta peale waadanud? Mitte Cesti kodanlus waid Saksa imperialistiline sõjawägi oli see jõud, mille eest nõukogud 1918. a. weebruaris Cestist wälja taga-nesid. Ja mitte Cesti kodanlusele iseiseismust tooma ei tulnud see vägi. Tegelikult ei olnudki siis Cesti kodanluse „päästekomitee“ „iseiseismuse“ wäljakuulutamisel muud otstarbet kui sakslastele näidata, et Cesti kodanlus walmis on Saksa imperialismi teenima. Oli ju „päästekomitee“ ainukeseks tegeliku mõttega päewaläsuks — nr 2 — see, mis Dlemi rahwakoja Tallinnas Saksa kogudusele tagasi andis. Just nagu poleks ilma selletagi saklad ta peremehets saanud. Aga Cesti kodanlusele oli tarwis soowitust, et tulewad peremehed teda — kubjaks wõtaksid Cesti töörahwa tagasihutamisel.

Seesugune oli see „iseiseismus“ oma ilmalefundimisel. Ja seesuguseks jäi ta 1918. a. sume läbi, kus Cesti kodanlus Moskwas nurumas käis, et Nõukogude walitsus Cestis kroonumõisad Cesti kodanlusele ära müüks, — seea ise tunnistasdes, et Cestis ifka weel Nõukogude wõim peremehets on, kuiqi need „iseiseismad“ samal ajal oma jaatkondi ta Londonisse, Pariisi ja — Berliini läkitasid „iseiseismuse“ tunnistamist nõutama, ühtaegu aga ka kodus Seckendorffiga kokkuleppeid loobitades Saksa okupantidega käsitäes töötamist.

1918. a. sügisets walmis Saksamaal revolutsioon. Saksa okupandid pidid Cestist lahutama. Ja armulikult upitas nüüd lahkuw Saksa kindral Cesti kodanluse wõimule, andis talle isegi sõjalise jõu kaitset — niikauaks kuni uued peremehed pärale jõuawad. Ja neid — inglasi — ootas Cesti kodanlus pikifilmi; ning waewalt oli Inglise laewastik Tallinna alla jõudnud, kui Cesti kodanlus oma maapäewa jaatkonna admiral Sinclairi paluma läki-

tas, okupeerigu ta Cesti, s.o. tehtu Inglise asumaaks. Seesugune oli see „iseiseismus“ 1918. a. lõpul.

Ja parem ei olnud ta 1919. a., kus Cesti kodanlus faks korda katset tegi ühes Judeenitschiga Petrogradi kallale tungida, et siin tsaarwalitsust matsma panna, mis iseenesest mõistetawalt Cestis „iseiseismusest“ märga asetki poleks järele jätnud. Ja kui Cesti kodanlusele neilqi sõjastituled korda ei läinud oma „iseiseismust“ häwitada, siis mitte sellepärast, et tal selleks küllalt tahtmist ei olnud, waid et punawägi liig tugew oli ja Judeenitschi ühes Cesti walgetega weriselt tagasi löi.

Seesugune oli see „iseiseismus“ 1919. a. Aga sealqi weel ei lõppenud Cesti kodanluse katsed oma „iseiseismusest“ lahsti saada. Aastat neli hiljem pakuti teda — Rootsil. Ja sealiki saadeti pakujad pika ninaga tagasi: ei mõwat neid waeseid rotte Rootsi rahaga toitma hakata, mis niikui nii seal enamlaste kätte sattuks.

Mis mõte on siis kõigel sel „iseiseismuse“ jandil olnud, mis algusest peale tõeliselt igasuguse iseiseismuse äraandmine oli? Ainult üks mõte — Cesti kodanlusele ühel wõi teisel kujul, ühe wõi teise hinna eest laiemat wõi kitsamat õigust kindlustada Cesti töörahwa kurnata, kas wõi kubjana ta kufile jääda. See mõte sünnitas iseiseismuse idee 1917. a. lõpul, kui kadus lootus Wene kodanluse peale; see sundis „iseiseismat“ „päästekomiteed“ koonutama ja — asjata — wastuwõtmist ootama Seckendorffi eestkojas; see mõlgub meeleks Cesti pabist-kindralitel, kui nad oma „iseiseismuse“ waimustuses „Booshe, tsarjä hrani!“ lällutawad. Cesti kodanluse werisil terroril ei ole mitte ainult eesmärgiks olnud oma töörahwa maha tappa, oma ähwardawat waenlast häwitada, waid ühtlasi ka oma peremeestele näidata, nende ees sellega tektida, kuidas Cesti kodanlus „iseiseismat“ ostab ja suudab kommuniste häwitada, et sellega — peremeeste armu ära teenida. Ja Inglise suurwõiwikutel pole tõesti midagi selle wastu, et neil Baltimere idarannal salkkond truid ketikveri on, kes Inglise hümide üle walwawad ja selle wahetasu eest, mis

neile tööliste furnamistest ja riigi laastamistest lubatakse, valmis on endid ihu ja hingega imperialistide nõutogudevastasesse võitlusesse rakendama ja sinna suur-tükilihaks Eesti töörahva poegi sundima. Veel enam; need imperialistid on oma kuje valmis laenuagagi toetama, mis — rahulikul Inglise panka jäetakse, kuid mille eest Eesti töörahvalt rasked profendid sisse nõutakse, Eesti majandus pandiks võetakse ja kogu Eesti rahandusele täpp peale pannakse. Seesugune on see „iseiseisvus“ 1928. aastal.

* * *

Sellest, mis eespool öeldud, on selgitamatagi selge, mida see „iseiseisvus“ Eesti töörahvale, eeskätt proletariaadile, aga ka maa tehnikutele tähendas ja tähendab. Terrori: vägistamist, piinamist, pussitamist, poomist on Eestis „iseiseisvuse“ ajajärgul kahetordse hooga tarvitatud, ja vaevalt leidub teist maalapilest halli taeva all, vast ehk Bulgaaria välja arvatud, kus töörahvalt neil aastatel werisemalt on kägistatud kui „demokraatlikus“ Eestis.

Criti werised olid nõndanim „wabadusejõja“ aastad, s.o. Eesti kodanlike waltluse esimene ajajärk, 1918-1919. Need aastad ei ole mitte ainult kui kohutawad werejanu tunnismärgid Eesti kodanlusest ajalultu jäänud, waid see werejanuütrastus on ühendatud kõige toledamate metifikustega ja jälkustega, mille kõrwal ei kahwata mitte ainult kõik tsaarivalitsuse tinu-kate toledused waid isegi need uskumatud metifikused, millega Pariisi kodanlus mahasurunud Kommuuna weres pöörles. Metifikused, mis tsaarivalitsuse ja Balti parunite ühendatud werejanu oma mustematel filmapiktudel, karistufesalkade tegewuse päiwil, kõige raskematel tabatud kohal, Wiljandis, 1905. ja 1906. a. toime pani, on lapsmäng nende inimolewuste kohta uskumatute toleduste kõrwal, millega Eesti kodanluse „haritud“ noorpõlv sealsamas Wiljandis 1918. a. jõuludel maha sai. See klassiwaen, mida Eesti kodanlised kihid aastakümneid nii wifalt olid püüdnud maha jalata, kinnitades, et „meie wäiksel Eesti rahwal“ mingisuguseid klassiwaheid ei wõi olla, ja mille kohta weel tänapäew juhtiwad Eesti ajalehed, nagu „Päewaleht“ tõendawad, et Eestis kapitalistlik

furnamist üldse ei olewat — ka tänapäew!! — see klassiwaen tuli siin metifikumalt nähtawale kui seda paljudel wanadel kapitalistlikel maadel töölistewägistamise ajalugu tunneb. Gulgalised — sadade wiifi — tapmised Tapal, Wiljandis, Võrumaal, Narwa ja Jõhwi ümbruses 1918. a. kewadist talwe; Tartu garnisoni soldatite metfit „kohtulik“ mahatapmine 1919. a. suwel; Isborsti jätk weretöö septembris; Tartu Raadimõisa kruusaangu ja Tallinna Seamae raba elajalitud „saladused“, rääkimata Saaremaast üle lainetanud weremereft 1919. a. ülestõusu järel, ja luge-mata hull teisi wähemaid mõrtsukatõid Eesti töörahwa kallal näitawad neid jälgi, ja iseloomustawad seda teed, mis Eesti kodanluse „iseiseisvusele“ wiis.

Eesti „kultuuralise“ kodanluse juhtnõbrits oli: igale kommunistile, kes kätte sattub — puss kurku ja mättasse; kes kommunistidele kaasa tunneb — eluajaks wõi aastakümneks sunnitööle; keda aga lihtsalt kahlustatakse, et ta kommunistide poole hoiab, see pääseb 5—6-aastase sunnitööga. Isborsti weretööd ülistati „demokraatlike wabarriigi“ parlamendis awalikult: See oli hea, et tapeti — sai ometi mõnede ajaks rahu. Nõnda tuleb ka edaspidi teha (Laidoner) ... Politseikoortele, kes ilma mingi põhjufeta ja süüdistufeta tööliste pihta põmmutawad, keda kommunistideks arwatakse, awaldati (sm. Soansi jahi puhul) walitsuse poolt parlamendis awalikult tänu ja tembeldati seesugune omawoliline weretöö — isamaaluse awal-duseks. — Walitsuse juht (Tõnisson) kiit-les awalikult, et tema tegewuse ajal „konta sai murtud“ ... Kas matjab selle järel weel kõnelda sellest, et igasugune tööliste eneseawaldus kägistati, et ametiühifufed ja kõik teised tööliste organisatfioonid häwi-tati, tööliste ajakirjandus rüüstati, iga tööliste eluawalduse ala nuuskuritega ja promofaatoritega üle külmati ning Eesti töörahwas äraandjate jundaste tallermaaks tehti, kes politseikantfiku abil igale töölistele, kes oma seisukohta julgeb awalbada, rufita suu peale suruwad.

Kuna Eesti sõjawäljakõhtute ja san-darmivalitsuse arhiwid meile kättesaamata ja ajakirjandus kangeliki kõigi tapatööde kohta teateid ei ole toonud, on wõimata ligilähedaliki Eesti kodanluse werejanu

ohwrite arvu kindlaks teha. Minult puudulikkude ajaleheteadeate ja ühikute kaubsete andmete järele on Eesti 10-aastane „iseiseisvus“ Eesti töörahwalt ohwrid nõudnud (peale otsekoheste sõjaohwride): tape-tuid — kaugelt üle 2000; sunnitööle mõistetud: eluajaks — 60 in., sunnitööd ja vangistust kokku 3082 aastat; jalaja ja awalikult mälja saadetud — sadanded, põgenenud — tuhanded; suuremaid ja vähemaid „kommunistide“ professja on olnud 1920=28. a. — 75. Tuhandetest süüdistutest on wabaks mõistetud ainult — 115 in.

Seesugune näeb mälja see Eesti kodan-luse „iseiseisvus“ Eesti tööliste klassi waate-kohalt: kõige elajalikum metifikus ja wägi-wald „demokraatliku wabariigi“ mõõba all...

* * *

Ja kuhu on see „iseiseisvus“ jõudnud oma kümneadaks aastapäewaks? Praegu, kus neid ridu kirjutame, jääb waewalt paar nädalat weel juubeliks, aga imelikul kombel leiab ainult arwasti mõne tähtsu-feta reakeise Eesti ajakirjanduses selle „suure päewa“ liginemist. Tuleb tunne, nagu woletks see juubel rahwahulkade filmis mi-daqi rohkem kui harilik jauna-laupäew — käib kord leilist läbi ja ongi mõõdas. Loomulikult hoitakse ju kõige tugewamad waugud wipupäewadeks. Aga on siis aja-kirjandusel, „wabaduse“ wõitluste tegelastel, „wabariigi“ ehitajatel ja edasikandjatel kümneaastastest wõist sedawõrd wähe paja-tada, et sellest midagi juubelimeeleolu loomisteks ei raatista tulutada? Nähtg-wasti.

Göthe sõnu teisenadades wõitkime ütelda: tuhanel purjel läks poliitikamerere Eesti kodanlus oma „iseiseiswuse“ nooruseõhinas; wana raugana sõwab ta lagunud praadis sinit-must-walge lipu all wastu oma „iseiseiswuse“ 10-dale aastapäewale. Mis on jäänud järele sellest ülemeelikult tekkimist „Bäewalehe“ weergudel päraist rahutegemist Nõukogude wabariigiga: „Meie waneme terve ilma Eestiist rääkima?!“ Mis on järele jäänud sellest suurusehullustusest, et Eesti Euroopale kaitsewalliks olewat pu-nase laine wastu? Ja kuhu on warise-nud kõik need suurepärawad töötused ja lootused Euroopa turgusid Eesti kaupa-

dega üle ujutada ja neile kaupadele ifegi Waike ookeani sügawamates soppides ihal-dajaid muretseda? Mis on jaanud sellest pimestamast õletulest, millega kord 39 tuhat eestlast Nõukogude wabariigist üle Narwajõe meelitati? On kolmgil tuhat neist korralikka eluwõimalusi leidnud? Mis on teinud Eesti kodanlus oma „iseiseiswusega“ ja „demokraatiaga“ sellest maaalast, sellest rahwast, mille üle ta ligi kümme aastat on walitsenud?

Meie ei hakka hindama ja analüseerima seda „demokraatiat“, mille tõelisest iseloo-must eespool toodud andmed töölisteklassi kätkestamise ja weristamise kohta selget teelt kõnelewad. Aga töölisteklassi wägis-tamine ja osaline häwitamine ei ole selle „demokraatlike iseseiswuse“ ainute „teenus“. Eesti kodanlus on osanud maa igakülge pankroti läwale wiia. Rääkimata suur-tööstusest, mis „iseiseiswuse“ algul üks tugewamateist rahwamajanduse elusooontest oli ja nüüd osalt waremetsesse on maetud, osalt lootufeta wõlgadega eluwõimetuks tehtud, on ka Eesti majanduse põhjalus — põllumajandus — wiimastel aastatel otse wäljapääsemata kitsikusse sattunud, millest teda ifegi riikliste laenudega toetamine ei suuda päästa; sest et põllumajandus ka laenu protsenta kanda ei suuda ja laen ta weel sügawamasse kuristikku kisaks. Wälis-kaubandus on maa wäljaturnamise teel kõrgele kruwitud, aga tal puuduwad taqa-warad, mis seda tõusu kanda suudaksid. Lootused karjasaaduste kiiresti kaswama wäljaweo peale on juha kokku langenud, sest ka karjapidamine ei jaffa kõrgeid laenu-protsenta kanda waid weab majapidamised lootufeta wõlgadesse. Riikline rahandus on rahaministri enese wiimase eelarwewõne järele wiimase wõimaluseni pingutatud, kust enam edasi minna ei wõiwat. Aga edasi minema peab, sest makkumatsjad peamad ju tajuma ka hiljutise suure laenu prot-sendid, olgugi et laenu Eesti majanduse tõstmisteks tarwitada ei saa, waid raha Londoni panka jääb „rahaturfi kindlusta-misteks“. Tõeliselt on see laenujant puha üks neist harikittudest wiifidest, kuidas Inglise kapital oma mõjualuseid maid kur-nab. Aga „iseiseiswuse“ Eesti ei pääse ai-nult selle dügamisega; ta wibi loqu oma rahaasianduse ühes riigipangaaga Inglise kapitali kätte andma, kes talle seesuguse

röömpressi peale pani, et see isegi Inglise ajakirjanduses terava arvustuse välja kutsus. Rääkimata sellest, et selle majanduslike orjastamise kaudu Eesti kodanlus ka oma muis eluavalbustes, eestkätt oma välispoliitikas, käisist ja jalust seotud on ja sõnakuulelikult Inglise kapitali oheliku oifas tantsima peab.

Niisugune on see „iseseisvus“ oma 10-dats aastapäewaks. Ja selletohafed on ta tagajärjed Eesti awalikus elus. Gluzjärje findlustus, majandusline kitsikus, poliitiline tuuletallamine ja alaline purelemine piruka kallal, mis ühenduses meeletu riigirööwimisega, riigile häwitaw välispoliitika, mis kitsaste kildonnaleste rööwimise wõimaluste alalhoidmiseks laialised hulgab töölisi ja talurahwast ikka enam pankrotti weab — kõik see kajab wastu rahwa häwinemises. 1927. a. andmed näitawad, et üle Eesti ainult 130 hinge rohkem on fündinud kui surnud. Kui aga meeles pidada, et aasta wältel tuhanded küll awalikult, küll jalaja maalt on lahkunud, siis on käega katjutaw, et Eesti rahwarw juba kindlasti wäheneb. See on „iseseiswuse“ ja „iseseiswuse“ = poliitika wili, millega kodanlus oma wõimujuubelit wastu wõitab.

Majanduslike kitsikuse, rahanduslike umbkoti, rahwaarwulise tagurpidiminekü ja igakülge kõlblise languse ja lagunemise wiljana tuleb kõige selle juure — kui üldtoikumõte ja tagajärg — ideeline kokkuwarisemine: Eesti kõige wastutawamad riigitegelased, riigivanemast algades, ja nendega ühes ajakirjandus, peawad awalikult tunnistama, ohtes taebama: laia des hulkades ei ole enam usku Eesti riiklusesse! Sjamaalsuse uimastaw wing, millega hulkadele kodanlike sihi rööwpoliitikat püüti roofiliseks maalida, on ammu lahkunud, ja järele on jäänud waid uimastus, peapööbritus ja sellest kaswaw arusaamine, et kõik see kodanline „iseseiswuse“ jant paratamata ja päästmata — kurisittku wiib, mille serwa mõbda juba alla libijetakse.

See usu ja lootuse kadumine Eesti rahwuslisesse „iseseiswuse“ poliitikasse, kui kordumalt ametlikult poolt tunnustatud tõsiasia, on oluliselt ja tõeliselt surmaotsus sellele „iseseiswusele“, mida kildfond kroonu-Eestit nüüd juubeldama walmistab. Ja see seletab õudusjetunnet, mis walitseb juubeli eeldõhtul ja wastu hõõgub kogu awalikust elust. Eesti misfugust pidumeelolu wõitegi oodata surmatõbes lamama „juubilari“ ümbruselt!

H. Pöögelman

Politiwangid Tallinna testwangimajas

Tööraha punawäe 10. aastapäewaks

Punawäe loomise dekreet kuulutati välja 23. weebruaril 1918. Seda päewa pühitseb N.-Liidu töörahas kui punawäe asutamise päewa, kuigi üksikuid punawäe osasid ju ammu enne olemas oli. Oktoobrirewolutsioon pani tööraha wõimule raske ülesande peale: seda wõimu mitte üksi koduse waid ka kogu ilma wasturewolutsioonilise kodanluse eest kaitsta.

Lüüasaanud kodanlus pööras abi saamiseks oma klassiwendade — Inglise, Saksa ja Prantsuse kodanluse poole. Tööraha wastu wõideldes ei wõinud juttugi olla sõjapidamisest „oma meeste“ wahel, tarwis oli aga „neetud enamlasi“, s.o. töörahwast alla suruda. Ja nii pööras kodanlus kord sakslaste poole (näit. Eestis ja Soomes), kord jaapanlaste ja tsehhide (Siberis), kord inglaste poole (Arhangelis ja Muurmanis) jne. Klassiwaenlase wastu wõideldes oliwad kõik abinõud head. Eesti töörahas teab seda iseäranis hästi: Eesti kodanlus, kes tööraha wastu wõideldes oma jõuetusetunnistusele alla pidi kirjutama ja Jaan Tõnissoni suu läbi ja allkirjaga wõitlusest tööraha wõimu wastu lahti ütlema, wõttis ilma sõja ajal tuhat korda neetud Saksa wäed hõiskel wastu ja oli walmis Saksa parunitega blokki tegema, et aga oma klassiwastast, töörahwast, maha suruda.

Kas wõis nõukogude wõim sarnastes tingimistes ainult poolõppimata ja sõjaliselt nõrga punakaardi peale toetada? Muidugi mitte. Tööraha wõimukaitseks pidi ta looma tugewa jõu, kes suuteline oleks wõitlema kodanluse korralise sõjawäe wastu. Kawatseti selle jõuna endist sõjawäge ära tarwitada, kuid see lagunes ja mingisugune inimlik jõud ei suutnud teda koos hoida. Tuli korraga kahte tööd teha: häwitada tsaari armeed ja ehitada tööraha punawäge. Jaanuari keskpaigas (1918) pandi alus esimestele punawäe osadele. Need koosnesid peajasjalikult klassiteadlikumatest soldatitest ehk üksikutest punakaardi salkadest. Teenistusse wõeti ainult wabahtlisi.

Ka Eestis pandi alus punawäe esimestele polkudele, kus selle töö etteotsa Eesti sotsialistilise sõjawäe nõukogu sm. Kingissepa juhatusel astus. Manifest Eesti punaste polkude loomiseks anti 14. jaanuaril 1918, ja sest päewast peale algas üle Eesti kibe töö punaste polkude asutamiseks. Eesti punawägi sai aga waewalt korraldustööd alata kui (23.—25. weebr. 1918) Saksa ja Eesti walged talle peale langesid. Eesti punawäe jõud oli neile wastu nekuks liig nõrk — igatahes mitte üle 6—700 mehe. Peale selle oli mõisates ja linnades laiali mõni tuhat punakaartlast, mida weel ei olnud suudetud punawäkke liita. Sakslasele oli ainult paarsada meest wastu panna ja needki õppimata ja ilma juhatajateta. Meie kaotasime Keila all surnutena ligi 50 seltsimeest. Waatamata et meie jõud wäike oli, pidid sakslased sellega rehkendama. Wõru all tuli neil hiljem palju tõsisemat wõitlust pidada. Weel suurem oli wastupanek Rakwere-Narwa wahel. Neis wõitlustes näitas Eesti punawägi et töörahas suuteline on sõjaliselt ka kõige tugewama waenlase wastu wõitlema. Sakslast Narwa ja Pihkwa all kinni hoides andis Eesti punawägi, nii wäike ja nõrk kui ta ka sel ajal oli, Wene seltsimeestele wõimaluse, Peterburi alla suuremaid jõudusi koguda ja sakslaste pealetungi rewolutsiooni südamele seisma panna.

Sama lugu kordus wähe hiljem ka Soomes. Seal wõttis töörahas jaanuari lõpul 1918 wõimu oma kätte. Ta kaunis suur ja tugew punakaart oli küll sõjaliselt nõrk, kuid peksis siiski edukalt kodanluse walgekaarti. Alles siis, kui Soome kodanlus — nagu „hõimud“ üle lahegi — Saksa sõjawäed abiks palus, pidi punakaart taganema. Tähtsamad wäerindu tuli Soomes olewate Wene punawäe osadega kaitsta, kuid ka nende jõud oli weel wäike. Maikuul 1918 häwines Soome punakaart sakslaste ja Soome kodanluse löökide all (kodanlus häwitas Soome kodusõjas ligi 30 000 tööraha liiget).

Nüüd, tagant järele seda asja hinnates saab iga klassiteadlik tööline aru, et töörahwa kaotus tugewa Saksa imperialistilise sõjawäega wõideldes paratamata nähtus oli. Kuid ainult jaburid ja „jonnurid“ woiwad kinnitada, et töörahwas teatud tingimistes mitte ei oleks pidanud Saksa imperialismi wastu sõjariistu tõstma.

Sm. Lenin, kes kaugele ette nägi et lagunenuid tsaarisõjawäega ja nõrkade punakaardi ja punawäe osadega mõteta on Saksa korralise sõjawäe wastu sõdida, nõudis algusest peale et meie rahudelegatsioon Brestis püüaks, maksu mis maksab, sakslastega sõda lõpetada. Leninil oli tarwis aega wõita, et töörahwa punawäge tõesti wõitlusewõimuliseks teha, teda organiseeritud, sõjaliselt tugewaks jõuks kaswatada. Trotski aga, kes nende reaalsete oludega rehkendada ei osanud, rohkem Saksa sõjawäe rewolutsioonilise meeololu peale lootis ja rahutegemisega wiiwitas, tegi selle raske poliitilise wea, mis alles sündimisel olewale punawäele raske hoobi andis. Teisestküljest aga näitasid wõitlused sakslaste wastu et töörahwas suur wõitlustahe elab ja et tal jõudu on enda uut sotsialistlist isamaad kaitsta. Imekspanewa kiirusega kaswasid punawäe salgad, kel lõpuks korda läks sakslaste pealetungi seisma panna ja sõjategewust lõpetada.

Juba esimesed wõitlused näitasid, et klassisõda halastamata sõda on, kus kõik tuleb kaalule panna. Sellepärast pidi kogu töörahwas wõitlusest osa wõtma. 23. weebuari dekreet punawäe kohta märgibki just selle punkti ära ja määrab et iga töörahwa liige kohustatud on punawäes teenima, teised kihid kas peawad wastaw sõjamaksu maksuma ehk mobiliseeritakse seljatagusele mustatõele. Wäga iseloomustaw on siinkohal ühte ajaloolist fakti meele tuletada, mis näitab, et töörahwas tõsisel silmapilgul wäga hästi mõistab, missugust seisukohta oma sõjariistus jõu loomisel wõtta. Saaremaa sõjariistus ülestõusu ajal weebuaris 1919, oli üheks töörahwa hüüdsõnaks: „Kõik töörahwas sõjariistul!“ Keegi ei tohi otsus-

tawal silmapilgul kõrwale hoida. Saare kehwik ei teadnud, missuguse põhimõtte järgi Nõukogude töörahwa punawägi loodi, kuid enda klassitunde abil mõistis ta et wõitlemiseks kodanlusega peawad kõik töörahwa pojad wälja astuma, ja kes seda wabatahtliselt ei tee, seda peab mobiliseerima. Kogu kodusõja ajajärk Wenemaal näitas, et niisugune samm täiesti õige oli. Kommunistilise partei liikmed, klassiteadlikumad wabrikutöölised ja külakehwikud olid punawäe aluspõhjaks; nende ümber koondus kogu punawäe miljoni-line hulk. Kodusõjas nägid ka kõige mahajäänumad tööliselised ja talupojad, et kommunistid ja klassiteadikud tööliselised tõesti töörahwa parema tulewiku eest wõitlewad. Punawägi sai selle tööliste ja talurahwa raugemata liidu põhialuseks, mis oktoobrirewolutsiooni wõidu Nõukogude-Liidus kindlustas.

Ka kodanlus mobiliseeris kodusõja ajal kaunis suure sõjawäe, aga ometi lagunes see, Inglise, Ameerika ja teiste kapitalistiliste riikide rahasummade ja sõjavarustuse peale vaatamata. Mis oli selle põhjus? See sõjawägi oli tõesti sunnimobilisatsiooniga kokku aetud. Seal ei wõidelnud tööline ja talupoeg mitte enda huwide eest, waid oli sunnitud kapitali rahakukurt kaitsma. Wasturewolutsiooniline kodanlus suutis ainult wägiwallaga, wale ja laimuga oma sõjawäge lühikest aega koos hoida, ajutiselt siin ja seal wõita (nagu Eestis, Soomes ja mujal), kuid häwitada töörahwa punawäge ei suutnud ükski kodanline sõjawägi.

Keegi ei tunne selle punawäe tugewuse põhjust paremine kui kodanlus. Ta teab et punawägi on wõitmatu just sellepärast et teda klassiwendluse sidemest kogu töörahwaga seowad, ja mitte ükski Nõukogude-Liidus, waid kogu maailmas. Kodusõja ajal, 1918—20. a., wõitlesid punawäes wäga paljude rahwuste esitajad. Mõnel neist, (näituseks, eestlased, lätlased, soomlased, ungarlased, poolakad, isegi juudid) olid oma rahwuslised punased polgud ja suuremad wäeosad. Punawäe ajalugu ei tea aga niisugust juhtumist, et rahwusliste punaste polkude ja Wene seltsimeeste

wahel kunagi mingisugust hõorumist ehk weel vähem rahwuslist waenu oleks olnud. Kõigist rahwustest punawäelastel oli ainult üks tung — rutem häwitada kodanlust, ükskõik missuguseid pagunid ta kandis. Kodanlus katsumus kodusõja ajal mahajäänud töörahwaosa rahwuslisele waenule ässitada. Wene walgekaardlased näit. pasundasiwad et Läti ja Eesti punawäelased wägistawat Wene rahwast! Läti, Eesti, Poola jne walgekaardlased kilkasid: Meid wägistawad Wene punawäelased ja hiinlased („Anwelt hiinlastega!“). . . Töörahwad ei waata rahwuse peale, temal on ainult üks sõber — ta klassiwend tööline, ja üks waenlane — kodanlane.

Tööliste ja talurahwa sõjaline liit — punawägi — kindlustas Nõukogude-Liidu olemasoleku. See kodusõjas loodud side on praegu tugewam kui kunagi enne. Punawägi seisab endiselt wahi-postil, et keegi Nõukogude-Liidu sotsialistlist ülesehitamisetööd segama ei saaks tulla. Kõik see ei tähenda aga kaugeltki mitte et kodanlus meid rahule on jätnud. Sõja hädaoht, mis kapitalistilise riigikorraga alati käsikäes käib, on tänapäew suurem kui kunagi enne. Et ole saladus et kapitalistilised riigid, kelle eesrinnas Inglismaa ja Ameerika seisawad, praegu palju suurema õhinaga ennast sõjariistu panewad kui enne 1914. aastat. Uut „ilmasõda“ walmistatakse kõige jultunuma awalikkusega, alates suurriikidest kuni nende päkapikuste ripatsiteni. Loomulik, et kodanlus uue sõja wastu walmistades kõigeenem Nõukogude-Liitu silmas peab, teda häwitada katsub, et siis wabade kätega omawahelist imperialistlist sõda „wõidurikka lõpuni“ wiia.

Punawäe 10-dal aastapäewal mõõdunuid kodusõja päiwi meele tuletades ja langenuid klassiwendi mälestades peab iga töörahwa liige endale selgelt aru andma, et wara on weel püssisid ja suurtükka wiimaseini atradeks ja wasarateks ümber taguda. Sel päewal peab iga tööline ja talupoeg Nõukogude-Liidus endalt küsima: mis olen ma selleks teinud, et punawäega enda sidet kindlustada, aitan ma tegelikult Nõukogude-

Liidu sõjalisele kaitsetööle kaasa, olen ma „Ossoawiahiimi“ (õhulaewanduse, keemia ja sõjalise kaitse selts) ja „Autodori“ (autode ja hääde teede selts) liige? Kui ma seda weel mitte ei ole, siis olen ma unustanud, et ma alles eila — mõne aasta eest — punawäe ridades wõitlesin ja wõitsin, ja et täna-homme mina ehk mu poeg uuesti peame püssid kätte wõtma, kui rewolutsiooni huwid seda nõuawad. Tohin ma seesugul lool olla jänespüksi sarnane, kes sõja ajal seljataha poeb, ehk punawäe mobilisatsiooni ajal kodu jääb, lüües käega: „pole minu asi!“ Kuid sarnaste meeste kohta ütlesid 1919. a. wahwad Saaremaa töörahwa partisaanid: „Need on hullemad kui töörahwa otsekohesed waenlased“.

Lõpuks — mida tuleb punawäe 10. aastapäewal meeles pidada proletaarlastel teistel maadel, eriti töörahwal teisel pool Naroowat? Esiteks. Eesti punakaardlane ja punawäelane on töörahwa rewolutsiooni eest ausalt mitu pikka aastat wõidelnud. See osa endiseid punawäelasi, kes ühel ehk teisel tingimisel praegu walges Eestis wiibiwad, ei unusta kunagi neid wõitluspäiwi, mil nad punawäe ridades ükskõik missugusel wäerinnal kodanluse wastu wõitlesid. Tarwilisel silmapilgul teab iga endine punawäelane, kus ta paik on, kas walgete wõi punaste pool.

Teiseks. Eesti töörahwa pojad walges „rahwa“wäes, keda kodanlus enda wõimu kindlustuseks sõdima õpetab, õppigu hoolega sõjaasjandust, et keda siis tarwitada kui aeg kätte tuleb, kuid mitte kodanluse kaitseks, waid tema häwitamiseks.

Kolmandaks. Eesti töörahwas, nii linnas kui ka maal, peab kõik oma jõu kokku wõtma, et paljastada ja takistada kodanlust sõja ettewalmistamise töös, mida Inglise lordid Eesti linna ja maa hallparunitele peale suruwad ja ette kirjutawad. Iseäranis hoogsalt tuleb wõidelda sotside wastu, kes ainult „rahuarmastawaid“ sõnakõlksusid pilluwad, aga kui sõda kätte tuleb, siis esimestena alamohwitseride ameti oma peale wõtawad nagu see ilmasõja algul oli. Kõige ägedamalt ja igasuguste abi-

nõudega tuleb wõidelda kodanlise kaardiwäe, „kaitseliidu“ wastu, kelle ülesanne on rahu ajal mahajäänumaid töörahwa liikmeid sõja propagandaga ja ettewalmistustega mürgitada, sõjaajal aga (nagu see 1918-19. a. oli) — töörahwast selja taga kägistada ja kaagitada. Ja kui selle peale waatamata kodanlus ikkagi kogu maa sõjamõllu wiskab, siis peab töörahwal jõudu ja oskust olema seda sõda, mis oma iseloomu poolest ei saa muu olla kui imperialistline sõda — kodusõjaks muuta. Ükski töörahwa

liige ei tohi seda tähtsat ülesannet kunagi unustada ja ta peab selle ülesande täitmisele tegelikult alati walmis olema. Wanematel seltsimeestel tuleb noorematele selgitada kodusõja wõitluspäiwi ja ära näidata kuidas Eesti proletaarlane oskas töörahwa rewolutsiooni eest wõidelda ja, kui tarwis oli, ka oma elu anda. Töölistenortel tuleb aga kõik selleks teha et kehaliselt ja waimliselt tugew olla ja end ette walmistada nendeks suurteks otsustawateks wõitlusteks, mis warem ehk hiljem kodanluse ja töörahwa wahel tulema peawad.

H. Tummeltau

Eesti „iseiseiswus“ ja sotšid

„Eesti sotš.-dem. tööliste partei efitajate osawõtmine ajutisest walitsusest wõimaldas iseiseiswa demokraatlise Eesti wabariigi loomist...“ tunnistas Eesti sotšide kongress oma fruga 1918. a. märtsis, ja mitte asjata ei ole sotšid alati sellega teltinud, et Eesti „wabariit“ neile jelle eest tänu wõlgneb, et ta jalad alla sai ja — siia maani püsti on püsinud.

Waenwalt saab terawamini ja selgemini seda juudaste osja kujutada, mida Eesti sotšide partei Eesti töölisteklassi äraandmises ja weristamises „iseiseiswuse“ efimeestel aastatel mängis, kui seda sm. W. Kingisepp oma raamatus „Iseiseiswuse itte all“ on teinud (mida eriti „iseiseiswuse“ praeguse juubeli puhul igale töölisle lugeda soowitame).

Sotšid ei astunud mitte juhusliselt mitte moodipärast ajutise walitsuse, nad olid seal kõige agaramad kodanlise wõlawalitsuse teostajad ja töörahwa kägistajad. Aj. wal. efimees R. Bätts tunnistas hiljem asutawas kogus awalikult, et sotšid ajutises walitsuses tihti palju werisemaid abinõusid tööliste wastu olid nõudnud kui kodanluse efitajad. Ja nende häälkandja ei jõudnud kodanlasi küllalt selle eest hurjutada, et nad liig — tagasihoidlikult, liig loiult tööliste wastu wälja astusid! Ja kui kõit see nahast wälja pugemine kodanluse ülesäsitamiseks ikkagi soowitud tagajärgi ei annud, kui selgesti näha oli (1918. a. detsembris), et Eesti kodanlusel endal ei usku ega jõudu ei ole töörahwa wastu wõid-

elda, siis — ruttas sotšide juht August Rei Soome, et Manuerheimilt lihunikke paluda, kes Eesti kodanlust ja Eesti sotšisid aitaks Eesti töörahwast weristada. Detsembril lõpul olidki Soome lihunikud Tallinnas, ja nädalapäewad hiljem hakkas punaste taganemine. Rei oli Soome puusifangelaste abiga Eesti timutawalitsuse päästnud!

1918. a. lõpul hakkas terrorilaine Eestit merejõgedega üle uhtuma. Juba 4. weebr. kaebas H. Ruus maapäewal, et seisuford luupainajalitsus on muutunud. Aga sotšide leht 22. weebr. leiab, et Eestis — mingit terrori ei ole. Ja kuigi tapmised waheta edasi kestawad, üle maa sadade wiisi punaseid maha tapetakse, paneb sotšide kongress weel märtsiski walge terrori — jutumärkidesse! Tõeliselt ei olewat sellest juttugi. Juudaste kongress nõuab ainult, et mitte uisa-päisa ei tapetaks, waid — korrapärast, sellekohaste otjuste põhjal. Siis notitagu kuipalju tahes, see pole enam terror. Ja ifegi siis, kui kodanlus sotšid ajutisest walitsusest wälja wiskas — punased wäed olid juba Narwa taha taganenud ja sellepärast ei arwatud juudaste teenimist enam tarwis olewat — ifegi siis kinnitasid sotšid oma trundust timutawalitsusele: „Eriti oleme meie walmis riigitahtel walitsust äärmuseni aitama“, kirjutas „Sotšialdemokraat“.

Ja nad pidasid sõna, nagu nad alati truits on jäänud kodanlusele töörahwa weristamises ja kaagitamises. Terrori maha-

Arkaadi Andreesen

Rasti maha 1. detsembril sõjavälja kohtu otsusel. Sm. Andreesen mõeti uulitsalt kinni, tiri „wabariigi“ sõdurite poolt sõjavälja kottusse, mõisteti surma ja viidi sealt ilma viivitamata mahalaskmisele. Kohtu kometimäng ja mahalaskmine kestis seega paar tundi. See on vist ainufene ala millega Walge-Cesti mõistelda juudab „ilmariikidega“. Walge-Cestis käis tööliste tapmise töö niisama kiirelt kui Ameerikas loomade tapmine (liha wabrikutes). Eeda näitab väga selgesti noore feltfimehe Arkaadi surnamise lugu, teda mahalaskmisel enne püssipäradega surmats peffetud, et ta endale pole tahtnud hauda kaewata. „Olen noor, kuid olen end ise anjalt toitnud. Mäüdüd hingede „tööks“ jäägu hana laapimine.“ Selle peale peffeti sm. Andreesen püssipäradega surmats.

salgamisega püüdsid nad kaagivalitsust wäljamaa tööliste ees puhtats pesta. Sa kui nad niihästi maikuul kui ka novembris, s. o. asutawa fogu päiwil, kus nad wõimu juures juhtawal kohal seisid, ihu ja hingega Judeeniitshi sõjakäilusi Petrogradi wastu toetasid ja seega oma wiletsat jõudu mööda kaasa püüdsid aidata, et Cestit taqasi tsaarivalitsuse kantfiku alla wiia, — siis püüdsid nad sellelegi enesetapmise poliitikalale wäljamaa töörahwa ees „enesetaitse“ ja „wabadusewõitluse“ rüüdi selga kistuda. Kõige pöörasemategi weretööde warjamiseks leidis juudaste ajatirjandus alati wastawa wale, et kurnajate ja wägistajate isamaad hädast wälja aidata.

Meie peatume ainult lühidalt selle kohutawama ja jälgima weretöö juures, mis

Cesti fotsid kodanlise wõlladiktatuura kindlustamisel toime panid — Tšborsti juures, sest oleme kindlad, et see jätk weretöö tulise rauaga iga Cesti töölise hingesse juudaste arwele on kirjutatud. Ainult feda tahatsime tähendada, et fotside partei, kuigi ta füllidi selle weretöö eest enda pealt püüab ära weeretada, tänapäewani ei ole feda kuulmatut mõrtsukatööd hukka mõistnud ja feda — teha ei wõigi, sest see oleks fogu ta juudasetöö hukkamõistmine, milles Tšborst ainult üks loomulik lülite oli. Tšborst oli üks fotside wõte teiste hulgas — kodanluse „iseseiswuse“, kodanlise diktatuura kindlustamiseks, ja sellest poliitikat ei saa fotsid lahkuda, sest siis — ei oleks nad enam fotsid.

Meie ei taha pikemalt peatuda ka seesuguste mõrtsukatööde juures, nagu sm. Ringisfepa tapmine, mida Cesti juudased täielikult õigeks tunnistasid, kodanlust ainult selle pärast hurjutades, et see oma merejanus mõrisukatööle wiisakat seaduslist — wormi ei annud. Nagu nad 1919. a.

Woldemar Andreesen

Abatööline. Oli tegew Pärnumaa ametiühifuste fektudutogus. Kultuurkomisjoni spordi osakonna juhataja. Mõeti kinni enne 1. detsembrit, pörandaaluse kirjanduse laotamise ettetäandel. Peale noorema wenna mahalaskmist tehti sedasama ka W. Andreeseniga. Mahalaskmine fündis 4. detsembril. W. ja A. Andreesenite ema istub „149“ profsessist saadit sunnitöölisena Cesti „wabariigi“ türmis.

„nõudsid“, et töölisti ainult kohtu otjaste põhjal tapetaks, nii wirisefid ja manitsefid nad ka nüüd, et wormi oleks pidanud täitma. Miks? Selleks muidugi, et juudastel siis kergem oleks olnud wäljamaa tööliste ees — mitte endi, waid kodanliste tinukate käsi tööliste werest puhataks kraapida. Nüüd oli Eesti juudastel täbar seisuford, sest isegi teiste maade sotsiaal-demokraadid mõistfid selle weretöö käredasti hukka, ja Eesti juudastel maksis suurt waewa, et neile selgeks teha — see sündinud ikkagi „demokraatia“ (loe: tinukraatia) kaitseks, mis ju ka iga teise maa juudaste poliitika põhialuseks on. Ja arusaadaw on, et siis ka juudased — nagu hiljem riigiväewa waidlustes awalikuts tuli — oja said sellest wrehinnast, sellest tapatöö autasust, mis riigiwaltisus kapitalistidelt saadud summadest sm. Ringisepa mõrjukatele salaja wälja jagas.

Kaks ja pool aastat hiljem leidis see kodanluse öukoerte pere uue wõimaluse oma erilist agarust kodanlike wõllawalitfufe toetamises ja töörahwa werelaskmises üles näidata. See oli 1. detj. ülestõusu järel. Kuna see rewolutsioonikeerustik juudaste wõllwed iseäranis wõdife ma oli pannud — tunnistafid ja tunnistamad nad ise awalikult, et nad enamlastelt mitmekordselt wõlla on ära teeninud — siis oli seda suurem ka nende wiha ja wrehjanu kommunistide häwitamisel. Nagu „iseiswuse“ algupäiwil juudaste leht kodanluse omad ülestõhutamise ja taqafundimise poolest oli üle trumpanud, nii ületas ta ka nüüd kodanluse ajakirjanduse oma taltsutamatu ja kusstutamata wrehjanuga. Ja kui walatud wrehjojad ja tapetute surmufekade wirnad ülepääfematalet lahutasid walitfewad kild-

konnad rahwa laialistest hukkadest, siis ronifid juudaste „agitatsiooniministrid“ läbi neist wrehjojedest ja üle neist proletariaadi surmufekadest, et rahwahulkade ees kaitsta seda tapatööd ja digustada „iseiswua“ „demokraatia“ wrepulma proletariaadi kehale. Nagu alati, wõttis ka siin sotsiaal-demokraatia kõige jälgima ülesande — tööliste mõrjukalife mahatapmise ideelife digustamise — enese peale, wabatahtlikult kõieseebitaja ja papi oja etendades töörahwa kaagitamisel.

Kodanlus mis kas need wabatahtlikud koerad jalamaid uffest wälja, niipea kui neid enam tarwis ei olnud, kui kodanlus enese jälle tundis jalul seiswat. Aga nagu 1919. a., nii töötas ja töötas juudaste falk ka tänapäew oma wiimase jõunatufese, mis fahterdamisest ja porduelus aelemisest ning sellega kauplemisest, fahariiniga angeldamisest, riigiwaraftamist jne. üle jääb, töölisteklassi orjastamisele pühendada. Ja ta teeb seda päewast päewa, Eesti töörahwa swwahelife imperialismi rõõw ja fõjawantri ette rakendada piüüdes ja Eesti politsei kantfikut abits kufjades, kui tööliste hulgas seda äraandmise ja enesetapmise teed tallata ei taha.

Meie ei saa täna pikemalt wreatada selle juudasetöö juures, millega Eesti sotsid enesele teenufid on taotlenud kodanluse „iseiswuse“ ees; sellestki aga, mis siin ette toodud, on küllalt kinnitamiseks, et Eesti juudased wäärt on aupaiqal istumal Eesti töörahwa wägistamise ja weristamise juubelil, justament niifamuti, nagu nad ära on teeninud „aupaiqa“ selles wõllas, mis proletariaat otjustawal kohtu-päewal oma tinukatele walmistab.

S. P.

Eesti majandus ja SNW-Liit

Oma iseseiswuse kümnendaks aastapäewaks on Eesti tõusikkodanlus sattunud täielikku ummikusse.

Eesti elab praegu majandulise, poliitilise ja ideoloogilise kriisi süwenemise tähe all.

Kriisile tööstuses on järgnenud kriis põllumajanduses. Nende tähtsamate rahwamajandusalade kriisiraskused awal-

duwad omakorda kogu majanduslises elus. Pangad, mis omal ajal tööstuse ja põllumajanduse toetamiseks suuri laenusid andsid, kannatawad suurte rahaliste raskuste all. Nii tööstusele, kui ka põllumajandusele antud laenusid on raske tagasi saada, ja iseäranis tööstusele antud laenudest tuleb wastutuswõimeliste käemeeste puudusel suuri summa-

Anton Salafas

End. raudteelaste ametiühijute wastutan sekretär.

Mõistetü „149“ profsessis 8 a. sunnitööle.

sid lihtsalt maha kustutada. Kaubandusline läbimüük väheneb rahwa ostujõu langemise tagajärjel. Kaswab hulkade wiletsus, suremiste ja enesetapmiste arw. Suureneb wäljarändamine ja langeb sündiwus. Majandusline kriis on laialdased töörahwa hulgad, nii linnades kui ka maal, äärmisse wiletsusse tõuganud. Nende seisukorra parandamiseks ei ole Eesti härrasriigis mingisuguseid wäljawaateid. Endised Wene olud seisawad hulkadel ideaalina silma ees, ja laialistes rahwahulkades elab edasi tunne nagu oleks Eesti iseseiswus lühikene katsumise aeg, millele warsti mingi awar wäljawaade awaneb. See riigitüdimus ei walitse mitte üksnes wäikekoodanlistes, waid isegi suurel määral tõusikkoodanluse ringkondades, rääkimata töörahwast, kes omas enamuses juba ammu Eesti härrasriigi wastu waenulisel seisukohal asub.

Hoolimata metsikust walgest terrorist, sõjaseadusest ja aktiivsemate, klassiteadlikumate tööliste tagakiusamistest on wiletsuse üldine kaswamine klassiteadlikumat töörahwa osa ikka ja ikka jälle enseorganiseerimisele sundinud. Wiimisel ajal on üldiselt töörahwa aktiivsuse ja rewolutsioonilise liikumise tunduwat tõusu märgata.

Kõik see on Eesti praeguse majandusline olukorra paratamatu wastupeegel-

lus. Töörahwa hulkasid ähwardab lõplik wäljasuremine. Tööpuudus suureneb nii linnas kui maal. Majandusline kriis proletariseerib wäikekoodanlisi kihtisid. Kõik need asjaolud tõukawad hulgad loomusunniliselt wõitlusele oma olemise eest. Rewolutsioonilise proletariaadi partei ülesandeks on praeguse olukorra iseäralduste arwestamine ning wastawalt sellele oma wõitlusplatwormi ja taktika wäljatõõtamine ning hulkade koondamine sellekohaste wõitlusehüüdsõnade ümber.

Missugused on siis need praeguse ajajärgu majandusline iseäraldused ja wastawalt sellele meie partei ülesanded ja taktika töörahwa wõitluswäerinna loomiseks koodanluse wastu?

Põllumajanduse seisukord

Suurtööstuse allalangemisega on põllumajandus Eesti rahwamajanduse kandwamaks alaks muutunud. Põllumajandusest elatab end praegu üle 60% kogu rahwa arwust. Suurmaaomanduse likwideerimisega on Eesti muutunud wäikewalmistajate, wäikeoanikkude maaks. Wiimase rahwalugemise andmete põhjal on Eestis kurnajaid (kapitaliste) 11%, töölisi ja teenijaid 38% ja wäikeoanikke — wäikewalmistajaid (popsid, kehwtalurahwas, käsitöölised ja wäikeettewõtjaid ning osa kesktalurahwast, kes wõõrast tööjõudu ei tarwita) — 51% rahwa üldarwust.

See walmistajate elawate jõudude wahekord, ehk klassijõudude wahekord, muutub tööstuse ja põllumajandusline kriisiga, wäikekoodanluse waeseksjäämise tagajärjel proletariaadi klassiwõitlusele ikka soodsamaks, sest kriis ei puuduta mitte üksnes proletariaati, palgatöölisi, waid ka wäikewalmistajaid, kui töörahwa liitlasi, kelle seisukord iga aastaga halweneb ja praegu äärmiselt raske on.

Tõsi, wiimastel aastatel oli wõrdlemisi kiiret osalist põllumajanduse tõusu märgata, mis wäljendus: 1) põllumajanduse saagi wäärtuse juurekaswus; 2) wiljade külwipinna ja kogusaagi osalises suurenemises; 3) loomade arwu kaswamises; 4) põllusaaduste wäljaweo kaswamises; 5) põllumajanduse mehaniseerimises; 6) kunstiwäetisainete tarwitamise kaswamises ja 7) ühistegelise liiku-

Poliitwängid Tallinna keft- wängimaja s

Istuwad: Alex. Erdmann, Arthur Marmor
Seisawad: Joh. Põenik ja Aug. Saavel
Põlku 28 aastat junnitööd („149“ prof[ess]is)

mise edenemises, eestkätt põllumajanduslise ühistegewuse alal, näit. ühismeiereide wõrgu kaswamine jne.

Üldiselt tõusis Eesti põllumajandus peaaegu sõjaeelsele kõrgusele, osalt isegi kõrgemale, eriti karjakaswatusel alal. Kuid põllumajanduse edenemine on sündinud peaaesjalikult jõukamate talumajapidamiste sihis, kuna kehwa- ja suurema osa kesktalumajapidamiste seisukord peaaegu endiseks jäi. Selle tõusu kaassas käis kaunis suurte, miljardidesse ulatawate, kapitalide mahutamise põllumajandusse.

Nüüd on aga ka põllumajanduses kriis alanud, mis üldiselt tunnistatud tõsiasi, ja mille põhjuseks on:

1) Põllumajandusliste saaduste (wõi, lina, liha, bekonid jne) hindade langemine, mille tagajärjel talurahwas näit. üksipäini wõi wäljawaest 1,2 miljardi marka vähem sai kui seda eelmiste aastate hindade juures oleks saanud. Ka lina hinnad on kohutawalt langenud. 1925. a. oli klg. keskmine hind 170 marka, 1927. a. aga ainult 96 marka. Selle tagajärjel saadi 1926. a. 519,2 miljoni marka vähem, kui 1924-25. a. hindade juures oleks saadud, ja linade osa wäljawaest

langes 21% pealt (1924. a.) 7% peale (1927. a.) Kokku on Eesti talurahwas wiimastel aastatel hindade langemise tagajärjel 2—4 miljardi marga wäärtuses kahju saanud.

2) Wiimaste aastate terawiljaikaldused, mis talumajapidamiste tululikkust vähendas. Talurahwal tuli isegi wäljast uut seemnewilja osta. Üldse weab Eesti praegu kolm korda rohkem wilja sisse kui enne sõda.

3) Raha puudus, mis tingitud on põllusaaduste hindade langemisest ja osalistest wiljaikaldustest, kui ka suurtest kulutustest n.n. põllumajanduse ümberkorraldamise peale, nagu maa-reformi teostamine, asundustalude inventaari- ja ehituskulud ja „daniseerimise“ kulud, mis riigi- ja erapankadelt kui ka eraisikutelt wõetud laenudega kokku ulatawad 4—5 miljardi marga peale. Siia juure tulewad veel asunikkude maksud — maa-reformi teostamise kulud Eesti häärrasriigile ja tasu Balti parunitele. Kõik need talurahwa wäljaminekud on laenuid, mis wõrdlemisi kõrgeprotsendilised ja ühes protsentidega nüüd tasumisele tulewad, kus talurahwa majapidamiste tululikkus tuntawalt on langenud. Selle tagajärjel kaswab maai wõlgadega koormatud talukohtade oksjonite arw, protesteeritud wekslite arw ja summa.

4) Kõrge maksukoorm riigi ja omawalitsuste heaks, mis sõjaeelsega wõrreldes 2—3 korda kõrgem on, eriti asunikkudel (üle 50% kõrgemad kui päris-kohaomanikkudel).

5) Tõusikkodanluse jöhker kurnamine: 1) kõrgete laenuprotsentide teel; 2) põllumajanduse saaduste wäljawaest pealt wõetawa kõrge waheltkasu näol (wõi kilogrammi pealt, näit. 30—50 marka); 3) kaupmeeste wahelkasu näol (50—100%).

Kõik need ja rida teisi põhjusid on toonud Eestis sügawa põllumajanduslise kriisi, mida kodanliste reformidega wõimalik likwideerida pole.

Tööstuse seisukord

Eesti pärandas end. Wenemaalt wõrdlemisi suure tööstuseaparadi. Eesti tööstusesse investeeritud kapitalide summa

ulatab 20 miljardi marga peale, millest praegu kasutamist leiab osaliselt töötawate wabrikute näol ainult 8 miljardi marka.

Endisest suurtööstusest on järele jäänud waid ainult wared, suur osa ettewõtteid on juba mitu aastat tagasi oma ukсед sulgunud.

Kui wõtta 4 aasta keskmised arwud, siis töötas enne rewolutsiooni Eesti suurtööstuses 51 739 töolist.

1923. a. oli seal weel 32 562 töolist, kuid 1. jaanuariks 1926. oli 45 suuremas suurtööstuse ettewõttes, kus normaal töolistearw oli 41 474, järele jäänud ainult 14 644 töolist, ehk 34% normaal töolistearwust.

Wäljamaa rahameeste ringkondade poolt on katseid tehtud Eesti metallitööstus oma kätte wõtta, kuid neist katsetest ei tulnud midagi wälja, sest Eesti kodanlus wäriseb tõsiselt tööstusproletariaadi tugewnemise ees.

Wäliskaubandus ja turgude küsimus Eestis

Wäliskaubandus etendab Eesti rahwamajanduses wäga tähtsat osa. Eesti oma siseturg on äärmiselt piiratud ja ei suuda kuigi palju ei tööstuse ega ka põllumajanduse saadusid ära tarwitada, mispärast Eesti majandusline arenemine suurel määral wälisurgudest rippuw on.

Wäliskaubanduse arenemist 9 aasta kestel kujutab järgmine tabel miljonites markades:

Aasta	Sissewedu	Wäljawedu	Sisse- ja wäljaweoo ¹ wahe
1919	782	389	— 393
1920	1.395	1.229	— 166
1921	4.483	2.287	— 2.196
1922	5.589	4.812	— 777
1923	9.332	5.712	— 3.620
1924	8.204	7.866	— 338
1925	9.655	9.665	+ 10
1926	9.556,9	9.637,6	+ 80,7
1927	9.642	10.577	+ 935

See tabel tõendab, et Eesti wäliskaubandus 1925. a. alates küll aktiivseks on muutunud, kuid 9 aasta kokkuwõttes lõpeb bilans siiski 6 miljardi 464 miljoni margalise puudujäägiga, mille tagajärjel 9 aasta kestel Eestist 35 miljoni kuldrubla wäljamaale woolas.

Põllusaaduste tähtsamateks turgudeks on Inglismaa, Saksamaa, Daani ja Skan-

Julius Tõnisson

10 a. sunnitööd (end. ametiühijuste Tallinna nõukogu sekretär).

Jaak Loorenzon

6 a. sunnitööd.

(„149“ protsessi osaltjeb.)

dinaawia riigid; tööstussaaduste tähtsamaks turuks on aga Nõukogude-Liit, kuhu wiimasel neljal aastal 23,8% Eesti tööstussaaduste wäljaweost on läinud. Sellele järgneb Saksamaa (18%) ja Inglismaa (16%). Kuid wiimastel aastatel on Eesti tööstussaaduste wäljawedu Saksamaale ja Inglismaale tuntawalt wähenenud. Selle wastu on wäljawedu N. Liitu 4 aasta kestel enam kui kolm korda tõusnud (415 miljoni marga pealt 1924. a. 1,238 miljoni marga peale 1926. a.). Üldiselt on Eesti tööstussaaduste wäljawedu Lääne-Euroopa ja Ameerika turgudele 1925. a. ja 26. a. kestel langenud 42% pealt 32% peale.

Need arwud kinnitawad, et Eesti tööstussaadused Lääne-Euroopa ja Ameerika turgudele wälja tõrjutakse ja Eesti tagurpidi minewal tööstusel peaaesjalikult weel N. Liidus turgu loota on. See juhib Eesti töörahvast

wõitlusele Eesti ja N.-Liidu wahelise kaubalepingu ja majanduslise ning poliitilise liidu loomise eest.

Eesti praegune majandusline seisukord sunnib laialdasi töörahwa hulka sid wõitlusele oma majanduslise seisukorra parandamiseks. Kuid Eesti kodanluse

praeguse majanduslise ja poliitilise orientatsioonijures ei ole see mõeldaw, sest et see kriisi aina süwendab.

Eesti majandust võib kindlustada ainult ligem läbikäimine Nõukogude-Liiduga. Eesti tähtsamateks wäljawee kaupadeks sinna oli 1926 a. rotatsioonipaber — 206 milj. marga wäärtuses, trüki- ja kirjutuspaber 569 milj., pakkimisepaber 23 milj., tallanahad 215 milj., puuwillast lõnga ja riidet 218 miljoni marga eest.

Samal ajal wedas Eesti N.-Liidust sisse: rukist 206 miljoni marga eest, nisu 102 milj., kaeru 83 milj., õlikooke 37 milj., petrooleumi 58 milj., nahwtat ja bensiini, kumbagit 13 miljoni marga eest jne.

Kuid sellest hoolimata, et Eesti nii rohkel määral oma tööstusesaadusid N.-Liitu weab ja kaubandusline läbikäimine Eesti ja N.-Liidu wahel edeneb ja wiimasel kolmel aastal isegi 500 miljoni marga wäärtuses Eestile aktiivne on olnud, ei ole Eesti weel N.-Liiduga kaubalepingut sõlminud. Näib nagu oleks Eesti kodanluse poliitilised ja majanduslised ringkonnad selle lepingu sõlmimise wastu waenulikud, mis iseäranis terawalt nähtawale tuli Läti ja N.-Liidu wahelise kaubalepingu allakirjutamise puhul. Siis seletati awalikult, et Eesti sarnasele teele minna ei saa, ja töepoollest ei räägi sellest ei walitsuse deklaratsioon ega ka rahaministri eelarwe kõne poolt sõnagi.

Ja see on arusaadaw, sest Eesti kodanlus ei tohi seda teha, sest Eesti on tegelikult muutunud Inglise asumaaks ja peab seda tegema, mida temale ta

Jaan Tagel

„149“ profsessis 15 a. fännitööle mõistatub.

ülemwalitsejad Londonist ette kirjutawad. Londoni wõimumeeste kawas seisab aga Wenemaad majandusliselt blokeerida.

Nagu teada, saab Läti oma kaubalepingu alusel N.-Liidult tellimisi 40,7 miljoni lati ehk 15 miljoni kuldrubla wäärtuses.

Kui neid tellimisi Eesti ja Nõukogude-Liidu wahelise kaubawahetuse andmetega wõrrelda, siis selgub, et Eesti peasjalikult just sama kaupasad Nõukogude-Liitu wedas, mille peale nüüd Läti suuri tellimisi sai ja seega Eestile suureks wõistlejaks kerkis. Seepärast on iseäranis nüüd, peale wälislaenu saamist ja Inglise imperialismi intriigisid Balti riikides, wäga arusaadaw see hüsteeriline spekulantide hulumine Läti kaubalepingu wastu, sest Eesti wäljawedu Nõukogude-Liitu võib wäga tuntawalt wäheneda.

Kuid kas võib selles süüdistada N.-Liitu, kui ta neid aktiivseid Inglismaa käsikuid Balti riikides toetada ei taha, kes kohe, kui Inglise peremees nad

keti otsast lahti laseb, nagu wihased penid ilma ümber waatamata walmis on Leeningraadi peale tormama.

Eesti proletariaadi ja töötawa talurahwa eluliseks ülesandeks aga peab olema kogu oma jõuga nõuda kaubalepingu sõlmimist ja majanduslist ja poliitilist lähenemist N.-Liiduga.

Meie ei hakka siin üksikasjaliselt üles arutama, missugusel wiisil see lähenemine Eesti majandust wõiks elustada ja tõsta, kuid sellestki, mis eespool öeldud, on selge, et muud pääseteed Eestil süwenewast majanduslisest kriisist ei ole.

Joh. Reesen

„Meie lahkuminekul“

ehk

EKP „wastarinna“ ajaloolised unenäod

Paar - kolm aastat juba liiguwad „poranda all“ isewärki lendlehed, kus Eestimaa kommunistlise partei tegewust „arwustatakse“. Isewärki on need kangesti „rewolutsioonilised“ ja 100 protsendi wõrra „enamised“ ja „leeninlised“ inimlikud dokumendid sellepärast,

1) et nad ilma oma waimlise isa ja wäljaandja nimeta ringi lastakse käia,

2) et neid ka Nõukogude-Liidus pöranda all laiali laotatakse,

3) et nad otsast lõpuni, nii ütelda kõige suurema järjekindlusega, ajaloo wõltsimist ja alatut laimu täis on ja

4) et need lendlehed peaaegu sõnasõnalt samu põhjendamatu sүүdistusi ja tõsiasiade moonutamisi kordawad, mida mõned praegused ja endised parteiliikmed (Palwadre, P. Peterson, H. Kilaspea, W. Wöölmann, Pastak, Pärtel j. t.) 1919. a. ja hiljem suusõnal ning trüki teel jõudu mööda laiali laotasid.

Iseäranis agaralt tahab „leeninlikku“, „enamlikku“ hindamist Eestimaa enamlise parteiorganisatsiooni tegewusele anda üks lendleht, mis, nagu tema sarnased muudki „wastarinna“ sünnitused, ilma autori nimeta wälja on lastud ja mis pealkirja kannab: „Meie lahkuminekul“.

Ma ei hakka siinkohal pikemalt arutamagi, et juba seesugune pörandaaluste lendlehtede awaldamine Kominterni seksioonide wastu ja nende laialilaotamine töölisteriigis (Nõukogude-Liidus) fraktsiooniline tegewus on, mis mitte ainult Leenini põhimõtete rikkumist, enamlise partei lõhkumist ei tähenda, waid et see ühtlasi kõige jultunud nõukogude seaduste rikkumine on; sellega seawad need pörandaalused endid ise vähemlastega, sotsialistide-rewolutsionääridega, kontrrewolutsionääridega ja — trotskistidega ühele pulgale, kellel Nõukogude-Liidus „wabadust“ pole, kes siin pöranda all tegutsewad. Meie ei hakka siinkohal ka

nende „pörandaaluste“ ees- ja ristinime taga otsima, kuigi eeslit kõrwadest ja pörsast sõrgadest tahtmata ära tunneb; ka selle iseäralise, seni meie parteis ennenagematu wõitlusewiisi poolest, kus mitte tarwilikuks ei peeta — kas wõi fraktsiooni nimetustki oma lendlehtedele alla lüüa, waid nimeta kirjajuppides laimatakse, waletatakse, wõltsitakse, lootes, et kui pori pilduda, siis ikka midagi külge hakkab, — ka selle poolest on see „wastarind“ nagu tilk trotskistide hädahigist.

Siin tahame algust teha, et ühte wigat ära parandada, milles Eestimaa kommunistiline partei ja eestkätt ta keskkomitee tõesti süüdi on: kui „wastarind“ juba aastate wäljel EKP „wigu paljastab“, sealjuures ikka ja ikka rängalt sisse kukkudes, siis oleme siin sunnitud meie suurema wea neile wäljamõeldud tõbede arstijatele kätte näitama; EKP tegelaste suurem wigat on see, et nad juba warem tõsisemat tähelepanu nende laimukirjade peale ei pööranud ja awalikult, kogu parteiliigete ja Eesti tööliste klassi ees neid „arwustajaid“ õigele kohale ei seadnud. Partei enesekaitse seisukohalt wäljamõeldud lubamata, et kõige halastamata wõitlust ei peeta nendega, kellel partei töö raskemakstegemises, partei mustamises, ta tegelaste diskrediteerimises üks ja sama tee on sotsidega, kodanlusega ja kaitsepolitseiga. Kas leidub nendes lendlehtedes ainus koht, mida sotsid wõi mõni „Waba Maa“ hõisates ära ei trükiks? Kui 1925. aastal „Waba Maa“ ja „Päewalehe“ weerud sm-te Palwadre, Petersoni ja t. kirjutusi täis olid, mis „Edasist“ olid ära trükitud, — misugune armas pala on neile niisugune „ajalugu“, nagu seisab „Meie lahkuminkutes“? Iseasi on sm-te Wöölmanni, Palwadre j. t. isiklik tahtmine, aga objektiiwselt on nad oma awalikus tegewuses ikka ja ikka need marksistid ja enamlased olnud, keda Eesti kodanlus

ja sotsid teistele — meiesugustele „fanaatikutele“, „kaelakohtulistele kurjategijatele“ jne jne kui „kaineid“ „asjalikka“ kommuniste wastukaaluks on saadnud ja seavad; need pörandaalused lendlehed on aga otse meeks kõigi EKP wastaste mokale. Sellepärast tuleb nüüdseid pörandaaluseid lendlehti üheskoos sm-te Palwadre, Petersoni j.t. wastawate awalikkude kirjutustega nende õiges walguses näidata. Ühed on EKP otsekoheste waenlaste awalik, waba mõtteawaldus, kes selleks kodanlusele ja sotsidele meelepäraseks tööks isegi pöranda alla peawad pugema, teised (legaalsed kirjutused)¹ on allikateks, mis esimesi toita aitawad.

Allpool tahaksin ma mõne märkuse nende lahkuminekute kohta teha, mis olemas on — mitte niipalju EKP ja „wastarinna“ wahel, kui Eesti enamlise organisatsiooni tõelise tegewuse ja „wastarindlaste“ kirjutuste wahel, teiste sõnadega — tõelise ajaloo ja wäljamõeldud „ajaloo“ wahel. Nagu ülewalpool seiswatest ridadest selgub, ei saa wahet teha wäidete ja näidete wahel, mida pörandaalused nimeta nipitiride lendlehed ja „wastarindlaste“ awalikud kirjutused toowad. Sellepärast tuleb nii ühede kui teistega ühelajal tegemist teha.

Kõigepealt mõni sõna 1905—07. a. kohta.

1905 — 1907. a.

„Meie lahkuminekutes“ kirjutatakse:

„1905. aastal oli Eestis enamwähem wälja kujunenud kolm erakonda:

1) Eduerakond „Postimees“ eesotsas Jaan Tõnissoniga, kes esitas hallparunisi, pastorisi, konstitutsionaliste. See erakond tahtis ühiselt mõisnikkudega wõimu jagada, wõimu, mille teraw ots pidi sihitud olema töölisteklassi ja moonakate wastu.

2) Radikaal - kodanlik partei — „Teataja“ eesotsas Pätsiga, kuhu koondus Eesti tärkaw noorkodanlus

oma tõusuaja käremeelsusega, kes endid töölisteklassi abil wõimule tahtsid upitada.

3) Sotsialdemokraatia „Uudised“, kelle eesotsas seisid P. Speek, Rei, Ast, Keskküla jne. See partei püüdis tugeneda töölisteklassi ja osalt talupoegade-põllutööliste peale, kuid tal puudus kindlus. Sots. dem. wõitlesid föderalistid ja tsentristid ning tulid nähtawale ka enamlased, nagu A. Keskküla, N. Janson ja teised.

1905 aasta wõitluspäiwil oli H. Pöögelmann „Teataja“ juures üheks tegewamatest toimetuselikkmetest. Tähen-dab, olles radikaal - kodanluses, ei wõinud H. P. olla marksist ja loomulikult ei wõinud ta olla ka enamlane.

Nüüd H. P. tegewusest „Hom-miku“ juures. „Hommik“ ilmus awalikult Tartus 1906—07. a. wähemlase Jansi toimetusel ja H. P. lähemal kaastegewusel. „Hommik“ ei olnud partei häälekandja. Seda oli „Uudised“ 1905. a. ning „Kiir“ oma sisu poolest Peterburis oli parteilisemaks leheks 1906—07. Seega wõime ka Pöögelmanni teeneid „Hemmiku“ juures hinnata.“

Umbes nõndasama kirjutab ka sm. Palwadre oma „1905. a. Eestis“.

See „marksistlik“ arutus kutsub iga sõnaga tahtmata küsimusi keelele. Mis tähendab näiteks: „Radikaal - kodanlik partei — „Teataja“ eesotsas Pätsiga“? Kas seda, et ajaleht „Teataja“ oligi see partei, wõi et niisuguse nimeline erakond olemas oli? Mis tähendab, et „Eduerakond „Postimees“ eesotsas Jaan Tõnissoniga . . . esitas hallparunisi, pastorisi, konstitutsionaliste . . .“? Niisama loogilik oleks ütelda, et laut on weiste, lammaste ja neljajalgsete jaoks. Nagu weiseid ja lambaid neljajalgseteks (loomadeks) nimetatakse, nii olid ka Tõnissoni papid ja suurtalunikud konstitutsionalistid (isewalitsuse piiramise poolehoidjad), polnud aga teps mitte iseäraline rahwakiht, keda nende pastorite ja hallparunite kõrwale wõiks seada.

Niisugused küsimused tekiwad selle „ajaloo“ iga rea juures. Ma kriipsutan seda alla sellepärast, et lugeja ka wälja-

¹ Näiteks J. Palwadre: 1905. aasta Eestis, mis eribrosshüürina wenekesles ilmus ja muu-seas Eesti professorite poolt wäga kiitwalt wastu wõeti.

wõtete lugemisel, esiteks, mitte ei arwaks, nagu oleks siin trükiwigadega tegemist, ja teiseks, siit lihtsalt nipitiride „waimlise kõrguse“ üle järeldusi teeks. Siin kohal ei saa meie kõigi nende „ajalooliste“ tiritammidega tegemist teha, milledega lendlehetegija kangesti „marksistlikult“ on hakkama saanud. Puudutame ainult seda, mis otsekohe meie partei ajalugu ning üksikute tegelaste tegewust käsitab ja võimalikult wigaseks moonutab.¹

Lendiehe selle osa ülesanne on EKP keskkomitee liiget ja wanemat tegelast niisuguseks kujutada, kes nii ütelda jänesena 1905. a. parteiliigete hulgas seisab. Asjata katse.

Missuguse loogika teel tuleb lendleht otsusele, et H. P. 1905. aastal ei marksist ega enamlane olla ei wõinud? Sellepärast, et H. P. töötas „Teataja“ toimetuses! Aga nõnda arutades tuleks välja, et Karl Marx ei wõinud 1848. ja 1849. a. . . . marksist olla, sest et ta radikaal-kodanlist „Uut Rheini Ajalehte“ toimetas ja hiljemgi kodanlisele „N. Y. Tribune'le“ kaastööd tegi. Muidugi, wäheaulistel „lahkuminekute“ kirjutajatel on kaks möödupuud: üks meie seltsimehe H. P. jaoks, teine — muudeks juhusteks. Seesama lendleht nimetab A. Kastrat kui õigeusklikku enamlast 1912. aastal, mil Kastra „Tallinna

¹ Lihtsa aabtsalise kirjaoskamatusse kõrwal, mis niihästi „Meie lahkuminekutele“ kui ka J. Palwadre „teaduslike uurimistööle“ ühtewiisi omane, tuleb kinni naelutada ka seda poliitilist ja ajaloolist kirjaoskamatus, mis ühest kui teisest välja wahib. Iga wähegi ajalooliselt ja poliitiliselt kirjaoskaja eestlane teab, et eduerakonna waimline juht ja hing mitte J. Tõnisson ei olnud waid W. Reiman (Tõnisson oli see, mida „ärijuhiks“ wõiks nimetada); et eduerakondlased endid harilikult mitte konstitutsionalistideks ei nimetanud, sest see oli Balti saksate partei ametlik nimetus; et Eestis ei enne 1905. a. ega ka 1905. a. üleüldise mingisugust radikaalkod. parteid ei olnud (oli katse seda luua, aga see jäi tagajärjeta — w. „1905. a. Eestis“, EKP. ajalookom. väljaanne). Täiesti moonutatud ja puhtkirjaoskamatult ühte sotsiaaldem. patta on wisatud „Eesti Sots.-Dem. Partei“ ja W.S.-D.T.P. organisatsioonid, mida ainult inimene wõib teha, kel 1905. a. parteilistest wahekorvadest Eestis aimugi ei ole. Ka see märkus käib ühtewiisi mõlemi eespooltäh. allika („Meie lahkum.“ ja Palwadre raamatu) kohta. Toim. märkus.

Teataja“ toimetuses töötas. Oletame silmapilguks, et A. Kastra töesti — enamlane oli. Lubatagu siin küsida, kui A. Kastra enamlasena wõis Pätsi purukodanlise „T. Teataja“ toimetuse liikmeks olla, miks siis marksist ja enamlane ei wõinud radikaalse „Teataja“ toimetuses töötada? See kahe sugune möödupuud ei ole mitte ainult haletsemisewäärt wilets oma loogika poolest, waid nārune kelmiwõte sellepärast, et siin kahe kodanlise lehe iseloom ja üldine olukord meelega kaalult maha wisatakse. 1905. a., mil H. P. Saksamaalt Tallinna jõudes ja parteisse astudes „Teataja“ toimetuses töötas, oli see radikaalne ajaleht niisugune, mida parteiorganisatsioon kasutas (awaldas selles oma üleskutseid, teadaandeid jne) ja mille ta otsustas oma hääle kandjaks muuta. Siis oli K. Päts töölistehulkade pealesurumisel sunnitud oma lehte sots.-demokraatlikeks muutama. Seitse aastat hiljem, kui Päts juba kui kontrrewolutsionäär ja tööliste hingedega saherdaja paljastatud oli, kui tema ajaleht „Tallinna Teataja“ tööliste lehe „Kiire“ wastu wõitles, siis wõis „wastarinna“ meelest marksist ja enamlane selle lehe toimetuses töötada ja isegi — tema aktsionäär olla, ilma et ta nipitiride silmas midagi oma enamlastist omadustest pleks kaotanud. Tõesti, kus on siin kõige elementaarsem ausus? Kas wõib 1905. a. „Teatajat“, mis kahtlemata isewalitsuse wastu wõitles, mis kodanlist rewolutsiooni toetas, mida parteiorganisatsioon kasutas, mis siis ilmus, kui Eestis sots.-demokraatlist lehte (peale föderalistide „Uudiste“) ei olnud, kuidagi 1912. a. „Tallinna Teataja“ kõrwale seada, mis muidu Wene kadettide lehtede taoline oleks olnud, kui ta mitte — teatud juudiwastast lehku poleks annud? „Teatajas“ töötamist — pealegi parteiorganisatsiooni nõusolekul —, ei saa selleaegses olukorras (1905. a.) mitte mingiks weaks pidada, see oli otstarbekohane, just nagu „Tallinna Teatajas“ töötamine 1912.—17. aastani parteiliikmele lubamatu ja häbistaw oli.¹

¹ Waata lisa: N. Jansoni artikkel „U. Ilm“ nr 14, 1914.

Lendleht püüab warju sm. H. P. peale heita töötamise pärast „Hommi-kus“, sest et selle wastutaw toimetaja Jans — vähemlane olnud. See on küll isemoodi „ajaloo kirjutamine“ — selle järele selleaegse marksistlise lehe sisu üle otsustada, kes seal „istumise-redak-tor“ oli! Sest „istumise-redak-tor“ oli Jans, aga niisuguseks „wastu-tawaks toimetajaks“ wõeti sel ajal iga-üks, kes walmis oli politsei ees wastu-tama, et karistus ära kantud saaks, kui toelik toimetus selle ära teenib. Kas ei tahaks lendlehtede tegijad „Hommi-kust“ mõne sõnagi tuua, mis H. P. vähemlust näitaks? See on tõesti ime-lik arwustamisewiis — enamlase üle selle järele otsustada, keda ta ära ka-sutas, kelle abil oma artikleid tööliste-hulkadesse saatis jne.¹

Peab siiski ütiema, et mitte kõik „wastarindlased“ selle witsaga löödud pole, nagu „Meie lahkumine“ sepad; vähemalt mõni hea aasta tagasi poinud see nii. Sm. Jakob Palwadre oli „Hom-miku“ kohta omal ajal hoopis teisel arwamisel. Nii kirjutas ta aastal 1912 septembri 14-dal päewal „Kiire“ 14. numbris pealkirja all „Kas tööliste häälekandja on etuliselt õigustatud?“:

„... Eduerakondline haritlastekogu näeb igas tööliste eluawalduses mi-dagi kultuurawastast juhtumist, mida hukka tuleks mõista. Nõnda tormati „Hommi-kule“ kallale, kui seal H. Pöögelmänn teaduslist teooriat üles seada julges. Tööliste iseawaldus olewat ju „Eesti rahwa isetegewuse kallale kippumine“, nagu E. R. E. tõendas...“

Selge nagu wesi: sm. Palwadre tun-nistuse järele oli Pöögelmänn 1906.—07. aastal enamlane, sest waewalt oleks seltsimees Jakob (kes enamlasena pea-aegu sündinud) vähemlase kohta ütelnud, et see „tööliste eluawaldusest“

osa wõttis ja „Hommi-kus“ „teaduslist teooriat üles seadis“. Peab tunnistama, et 13 aastat hiljem ka Jakob Palwadre oma „1905. aastat Eestis“ kirjutades enamlise Pöögelmänni... ära unustanud on. Ta tunneb teda 1905. aastal ainult radikaalina!

Et mõni wast ehk sm. Palwadre tunnustust 1912. a. tõsiselt ei wõta, siis toome teise — „pisut“ autoriteetlisema.

Sm. Palwadre on oma „1905. a.“ sm. Wöölmänni Eesti parteiorganisat-siooni enamlustajaks teinud — nii 1905. kui ka 1917. aastal. Kuidas sellega lugu oli 1917. a. näeme allpool, mis aga puutub eelmise aega, siis ei tunne parteiorganisatsioon seda noort seltsi-meest enne 1907. aastat mitte aktiivse, weel vähem wastutawa tegelasena. Siis töötab sm. Wöölmänn ühikest aega Tallinna organisatsioonis. „Meie lahku-minekud“ käiwad sm. Wöölmänni tege-wuse asjus käsi-käes sm. Palwadre „1905. aastaga“, nagu iseenesest mõiste-tawat asja ära märkides, et organisat-siooni enamlustamine „Pöögelmännist mööda läinud“. Ei üks ega teine neist „ajaloolastest“ ei arwa tarwilikuks ega soowitawaks ühest ajaloolisest sünd-musest Eesti enamlise organisatsiooni kujunemises kõnelda, millest natukegi asjalik ja erapooletu ajaloolane waikida ei saa. Ma mõtlen Eestimaa partei organisatsioonide esimest konwerentsi 1907. aasta weebruari kuul Soomes Terijõel, kus päewakorras olid küsi-mused: seisukoht duuma asjus, ameti-ühisused, sõjawäeorganisatsioon ja wõit-lussalgad, maaküsimus jne. Siin waliti keskkomitee ja häälekandja toimetus.¹ Siin oli esimene „ülemaaline“ jõukat-sumine enamlaste ja vähemlaste wahel. Wiimaste eestwõtjad — Rei, Ostra j.t. — töid teatawasti endale abiks W.S.-D. T.P. keskkomiteest Ida Axelrodi ja P. Maslowi, kuna enamlased (sm. H. Pöögelmänn, Dwiigateli tööline Töldsepp [surnud] ja teised) „oma jõuga“ vähem-lastele lahingu andsid ja selle — wõitsid. Konwerentsi juhatajaks ja enamuse juh-

¹ Lehe iseloomustamisel otsustaw tähtsus wõib seesugusel lool olla wäljaandja meelsusel; sellest aga ei lausuta sõnagi, sest „Hommi-kus“ wäljaandja ja tegelikult kahju-kandja oli Wõru ärimees F. Karlson, sel ajal weel kindel enamlane. Ja tema kutsus H. P. lehe juhtiwaks tegelaseks, kuna Jansi kui tehnilist tööjõudu kasutati. Toim.

¹ Konwerentsi kirjeldus trükiti ära, niipalju kui tsensuriolud lubasid, Peterburis ilmu-was „Kiire“ 1907. a.

tiwaks jõuks oli sm. Pöogelmann. Kui resolutsioonid W. S.-D. T. P. keskkomiteesse saadeti, kirjutas sm. Leenin selle konwerentsi otsuste kohta (VIII, lk 275) artiklile „Kuidas resolutsioone ei pea kirjutama“ järelsõna. Toome selle siin terwelt ära.

„Eelmised read olid juba kirjutatud, kui ma W. S.-D. T. P. „Eestimaa Ühenduse“ konwerentsi weebruarikuu (1907) resolutsioonid sain.

Sel konwerentsil astusid üles (peab arwama Keskkomitee delegaatidena) seltsimehed wähemlased M. ja A. Riigiduuma küsimuse arutamisel panid nad nähtawasti sellesama resolutsiooni ette, mida ma ülemal arutasin. Ja wäga õpetlik on waadata, misugused muudatused selles resolutsioonis seltsimehed Eesti sotsiaaldemokraadid tegid. Toome konwerentsil wastuwõetud resolutsiooni terwelt ära:

Seisukoht Riigiduuma asjus

Rahwahulkade tarwiduste rahuldamiseks ei ole Riigiduomal mingit wõimu ega jõudu, sest et kogu wõim nagu ennegi rahwa waenlaste — tsaari isewalitsuse, bürokraatia ja kápütäie mõisnikkude käes on. Sellepärast peab sotsiaaldemokraatia halastamata petlikka lootusi nüüdse Riigiduuma seadusandlise jõu peale häwitama ja rahwale selgitama, et ainult kõikwõimuline, kogu rahwa asutaw kogu, mida wabalt walitakse pärast seda, kui rahwas ise isewalitsuse on ära häwitanud, suudab rahwa nõudmisi rahuldada.

Proletariaadi klassilise iseteadwuse arendamise, rahwahulkade poliitilise kaswatamise, rewolutsiooniliste jõudude arendamise ja organiseerimise eesmärgil aga peab sotsiaaldemokraatia ka seda jõuetut, saamatut Riigiduumat ära kasutama. Sellepärast wõtab sotsiaaldemokraatia Riigiduuma tegewusest osa järgmistel alustel:

I. Sotsiaaldemokraatia, aluseks wõttes linna- ja maaproletariaadi huwisid ja järjekindla demokratismi põhimõtteid, arwustab kõiki walit-

suse ja kodanliste parteide ettepanekuid ning seaduseelnõusid ja riigi eelarwet, sealjuures alati wälja minnes laialiste rahwahulkade nõudmistest ja hädadest, paljastades oma niisuguse tegewusega maksma korra kõlbmatust ja kodanlise ühiskonna klassiwastuolusid.

II. Sotsiaaldemokraatia tarwitab arupärimiseõigust selleks, et nüüdse walitsuse sisu ja loomu paljaks kiskuda ning rahwale näidata, et kõik tema tegewus on otse rahwa huwide wastu sihitud, et tööliste klassi õiguseta olukorda wälja selgitada ja seda osa walgustada, mida etendawad walitsus ning walitsewad klassid ning nendele tugenewad parteid töölisteklassi wastu. Muuseas, sotsiaaldemokraatia peab wõitlema kokkuleppelise ja äraandlise kadettide partei wastu, nende kahepaiksust ja wariseerlikku demokratismi paljastades, sellega nende hegemoonia ja mõju alt rewolutsioonilist wäikekojanlust ära wabastada, sundides teda proletariaadi järel minema.

III. Proletaarse klassi parteina peab sotsiaaldemokraatia riigikogus ikka iseseiswalt wälja astuma. Mitte mingisuguseid kokkuleppeid wõi lepinguid, mis sotsiaaldemokraatia tegewuse wabadust kitsendaksid, sotsiaaldemokraatia teiste rewolutsiooniliste ja opositsiooniliste parteidega riigiduumas tegema ei pea. Üksikutel juhustel, kui teiste parteide ülesanded ja sammud ühesugused on sotsiaaldemokraatia ülesannetega ja sammudega —, wõib ja peab s.-d. teiste parteidega nende sammude asjus läbirääkimistesse astuma.

IV. Kuna rahwal ei wõi mingid kokkuleppeid olla nüüdse pärisorja-aegse walitsusega ja ainult kõikwõimuline asutaw kogu suudab rahwa nõudmised ja hädad rahuldada, siis ei pea konwerents proletariaadi ülesandeks wõidelda ministeeriumi eest, mis nüüdse jõuetu duuma ees wastutaw oleks. Proletariaat ei pea mitte wastutawa

ministeeriumi lipu all, waid asutaw kogu lipu all wõitlema.

V. Wõideldes sel wiisil, peab sotsiaaldemokraatline riigiduuma fraktsioon ennast kõige lähemalt proletarsete ja laialiste rahwahulkadega wäljaspool duumat siduma ja nõnda nende hulkade organiseerimisele kaasa aidates, looma rewolutsioonilist sõjawäge isewalitsuse kukutamiseks.

Seletused on üleliigsed. Oma artiklis püüdsin ma näidata, kuidas ei tule resolutsioone, nagu läbiarutatud resolutsioon¹ on, mitte kirjutada. Oma resolutsioonis näitasid Eesti rewolutsioonilised sotsiaaldemokraadid, kuidas kõlbmata resolutsioone ära parandada tuleb.

Ka meie seletused oleksid üleliigsed. Ainult see ei ole mitte juhuslik, et „ajaloolane“ J. Palwadre sellest konwerentsist mitte midagi teada ei taha. Sellepärast, et see konwerents kogu sellele isewärki „enamlustamise ajalool“ mille autor sm. Palwadre oma „1905. aastast“ on toonud, õige paksu kriipsu peale tõmbab. Oli just selle ajajärgu eel — 1906. a. teisel poolel ja 1907. a. algul — sm. Pöögelmann Tallinna organisatsiooni silmapaistwam tegelane, kuna sm. Wöölmann alles hiljem sinna tuli.

Katsugu „ajaloo“ kirjutajad pärast seda seletada, et Eestimaa s.-d. organisatsiooni enamlustamine 1905.—07. a. sm. Pöögelmannist mööda läks.²

¹ Wähemlaste oma. J. A.

² Enam kui wõrastaw kõlab see Palwadre tõendus, kui teame, et 2. duuma walimistel Tall. tööliised just sm. Pöögelmanni kandidatuuri üles seadsid — kõrwale heites kõik vähemlased; ja kui korda ei läinud sm. P.-le nõutawat tsensust muretseda, ning enamlane P. Pärn (Dwiigateli tööline) waliti, siis määrati sm. P. talle toetajaks (sekretäriks) kaasa. Ka selle kõik on sm. Palwadre „unustanud“, sest ka see enamlane ajajärk oli — enne sm. Wöölmanni Tallinna tulekut.

Niisamati on „unustatud“ sm. Pöögelmanni kohta ka see tõsiasi, et Peterb. Eesti s.-d. organisatsioon — kindlasti enamlane — sm. P. 1906. a. aprillis pealinna kutsus ja talle seal wastutawa töö andis — kirjanduse redigeerimine, lendlehtede kirjutamine, miitingud jne. — Wõi ei tea seda kõik ajaloolane sm. Palwadre oma teadusliku uurimise töö kirjutamisel ja ajaloolased pöranda all?!

„Kiir“ (1912—14. a.)

„Meie lahkuminekutes“ seisab must walgel:

Üldise töölisteliikumise tõusuga Wenemaal algas uus tõus ka Eestis. Olid ju järele veel Tallinna komitee, kes küll wähe elumärke awaldas, ning Helsingi ja Peterburi organisatsioonid.

Liikumine edenes aga sedawõrd jõudsalt, et Tallinna komitee päewakorrale wõttis parteilise lehe wäljaandmise küsimuse. Wäljaandmise tingimused olid aga Eestimaal sedawõrd rasked, et pidi lehe wäljaandmist mujal ette wõtma. Selleks waliti Narwa, Peterburi kubermangus. Narwa koonduis tol ajal osa käremeelseid seltsimehi, nagu sotsiaal-rewolutsionääri kalduwustega kantseleiametnik J. Käspert ning likwidaatoriliku kalduwustega adwokat Anwelt.

See wäikekoodanlik kiht katsuski töölisteliikumise tõusu ajal selle etteotsa asuda, nagu radikaalkoodanlus seda 1905. aastal tegi.

Tallinna komitee wäljaandel hakkas Narwas A. Kastrat toimetusel ilmuma „Kiir“. Narwa wäikekoodanlik grupp wõttis aga warsti partei käest lehe üle ning jätkas likwidaatorlikus waimus wäljaandmist. Toimetajaks oli J. Anwelt ning talituse korraldajaks J. Käspert.

Kuigi „Kiire“ asutamise küsimust sm. Käspert wäga üksikasjaliselt ja objektiivselt 1919. a. „Klassiwõitluses“ walgustas, pean ma siiski paar märkust lendlehes mahakirjutatud „ajaloolise töö“ kohta tegema.

Esitaks. Eesti likwidaatorisi, kellest „wastarind“ kõnelda armastab, ei olnud vähemalt kui rühma wõi woolu üldse olnud. Wähemalt ei tunne Eesti s.-d. ajalugu niisugust. 1908. a. ja hiljem oli Eesti s.-d. hulgas kaks peawoolu: enamlased ja vähemlased-plehaanowlased. Wiimaste hulka kuulusid Rei, Sternbeck, Ostraj.t. Mõned (K. Luts) awaldasid selgeid rewisionistlikke waa-teid, näit. tarwitajateühisuste tähtsuse küsimuses, kuid likwidaatorite platwormi

ka needki ei pooldanud, vähemalt seda kuskil awalikult kaitsma ei ole kuulnud.

Tallinna organisatsioon oli ühine. Näit. ametiühisuse häälekandja „Töö“ (1908—09) toimetajaks oli enamlane Elbe (surnud). Niisamasugune ühine oli Helsingi organisatsioon. Peterburi organisatsioonis olid töölised (muuseumid Lîbe, Ruiso) enamasti enamlased, kuna üliõpilaste sots-demokraatide hulgas vähemlased - plehaanowlased wõi nende toetajad suures enamuses olid. Tegelikult said paljud plehaanowlased (Rei, Ostra, Maasik jne) juba sõja eel selles mõttes likwidaatoriteks, et nad tegelikult igasugusest woitlusest täiesti kõrwale jäid.

Teiseks. Ajalehe küsimus oli Tallinna komitees 1911. ja 12. a. enam kui korra rääkimiseasjaks, kuid ainult sel kujul. Mitte Tallinna komitee ei otsustanud Narwas lehte wälja anda, waid nõnda otsustasid teha Narwa proletaarlased eesotsas Käsperti ja Bukiga, kuna Tallinna komitee siis seda ette wõtet toetada lubas.

Kolmandaks luban endale mõne sõna enese isiku kohta. 1920. aastal kõneles EKP „wastarind“ lihtsalt „likwidaator Anweltist“. Nüüd on see ära „pehmen-datud“, kindel omadus on — kalduwusteks tehtud. Aga ka see paawstlik armukuulutus nõuab ühte wäikest asja, nimelt vähematki wäidet oma tõendus-eks. Waewalt on siin tarwis selle „likwidaatorliku kalduwustega adwokadi“ elulugu arutama hakata, kuid olgu siiski tähendatud, et Marxi õpetusega ja s.-d. liikumisega esimest korda tutvunesin Karl Loiku läbi (1903-04. a.). Kuigi ma sellest ajast kunagi oma parteiwanadust arwata ei ole mõelnud, nagu seda mõned üpris rewolutsioonilised seltsimehed teewad, kes sest päewast endid parteiliikmeks arwawad, mil esimest korda punast lipu nägid, ometi olen ma sellest ajast saadik partei enamlise tiiwaga kaasa läinud, kuni 1907. aastal mul maalt Peterburi asumisega wõimalus awanes wormilikult parteisse astuda.¹

¹ Sm. A. Wallner kirjutas selle aja kohta siis, kui ta weel . . . „wastarinnas“ ei olnud, järgmiselt: „Wene üliõpilaste seas wõistlesid

Neljandaks, „likwidaatorliste kalduwustega Anwelt“ ei seisnud sugugi Tallinna komiteest kõrwal — niikaua, kui see mitte Pätsi „Tallinna Teatajaga“ ühist wäerinda ei teinud. Kui mind 1911. aasta algul „tapiga“ Peterburist wälja Tallinna saadeti, wõtsin ma komitee koosolekutest osa. Ma olin Tallinna komitee legaalse artiklitekogu „Meie Sõna“ wormilik wäljaandja ja

(1907. a. J. A.) omawahel sotsialistid-rewolutsionärid . . . siis vähemlased ja lõpuks klassiteadwad enamlased. Eesti üliõpilaste ringkondades walitsesid nendesamade parteide waated ja jaotused . . . Sm. Anwelt tõi üliõpilasteseltsi astudes enesega wärske enamluse woolu kaasa, mida ta kõige üliõpilasaja jooksul üliõpilaste „ringkondades latali püüdis laotada“ jne jne. („Klw.“ nr 5-6. 1919. a.)

Sm. Wallner on tüübiline EKP. „wastarinna“ esitaja: kas wanajumala taewani tõsta wõi põrgupõhja wanduda — „klassiteadwal enamlasel“ ju kokkulepet olla ei tohi! Ma pean sm. Wallneri agarale kiidulaulule wäikse ääremärkuse tegema: Anwelt ei toonud kuidagi „enamlusewoolu“ kaasa, sest see oli ka Peterburi üliõpilaste seas mõne aasta juba olemas; ta tuli parteisse reamehena tööle ja hakkas alles enamlist ilmawaadet ning töötamise wiisi sügawamalt tundma õppima.

Siinkohal on ehk paras meele tuletada, et 1920. a. isewärki komisjon töötas, mida nimetati: „WKP Eesti osakondade ja EKP Wene-maa büroo wahekorra lahendamise komisjon“. Selle komisjoni tõi ilmale Eesti osakondade keskkomitee (Palwadre, Isak, Peterson ja teised) oma seltsimeestega. Komisjonis olid EKP „wastarindlased“ sm. Wöölmann, Pärtel ja — Pastak, kandidaatideks — Mõtlik ja Pintsel. Sõnaga, kits oli kärneriks, tüliurgtsejad panid tüliurgtsejad EKP peale kohut mõistma. Komisjon tegi tööd seni, kuni sellest asutusest ka WK(e)P Keskkomitee kuulis ja ta liikmed sellest — raskest tööst „wabastas“.

Selle „autoriteetse“ komisjoni protokollis nr 4, kus kõiki EKP wastutawaid tegelasi „uuritakse“, on koguni niisugune koht: „Anwelt. Kuni 1912. a. eduerakondlane (praegune rahwaerakond) ja parteitu intelligent; 1912-1914. a. likwidaator; 1914. a. sõja alguseni enamlane. 1917. aasta rewolutsioonini igasugusest parteilisest tegewusest eemal.“

Kõige pikantsem, et sellele „protokollile“ tunnistajatena (ekspertidena!) on alla kirjutanud G. Teiter, kellega ma 1911. aastal koos Helsingi organisatsioonis töötasin, ja Alexander Riks, kes mulle aasta hiljem (1921. aastal) — WKP puhastamise ajal — wäga lahkelt tunnistuse andis, et 1909. a. Peterburi tules minu partei organisatsiooni liikmena eest leidis. Ma küsin: millal siis sm. Riks wale tunnistuse andis, kas 1920. wõi 21. aastal?

kirjutasin sellele komitee ettepanekul juhtkirja. Niisama kirjutasin 1. mai üleskutse (1911), mis hektograafil wälja anti jne. Sel ajal oli ka awaliku lehe wäljaandmine minu ettepanekul paar korda komitees arutusel, kuna wäljaandmine aga aineliste raskuste, peasjalikult aga poliitilise surwe pärast teostamata jäi.

Wiendaks. Narwa asusin ma (1912. aasta nowembrikuul) selleks, et tööliste-lehe ja partei häälekandja toimetamisest osa wõtta. Ma arwan, see oli päris loomulik, sest et parteilised kohused parteilikkme elukoha ära määravad. A. Kastra teab wäga hästi, et ma siis Tallinna oleksin asunud, kui seal oleks korda läinud ajalehte wälja anda ja minu tööjõudu oleks waja olnud.

„Meie lahkuminekul“ aga tahawad asja nõnda kujutada, nagu oleks „likwidaatorliste kalduwustega“ Anwelt Narwas, kus ta asunud, juhulikult „Kiirt“ näinud ning ta siis „üle wõtnud“.

Edasi kõlab „Meie lahkuminekute“ jutustus:

Et „Kijrel“ kui ainsal Eesti tööliste lehel Eesti töolisteliikumises suur tähtsus oli, siis on loomulik, et olewad parteiorganisatsioonid ja laiem tööliste mass üldse ei wõinud lehe wäljaandmises ükskõikseks jääda. Organisatsioonide pealerõhumisel oli Narwa grupp sunnitud „Kiire“ sisu muutma ning enamlikku seisukohta wõtma. Sellega ühes muutus see wäikekoodanlik grupp ka parteiliseks rühmituseks, kuna Kastra „Tallinna Teataja“ tööliste osakonda toimetama jäi.“

Tõepoolest, kole halastamata „Narwa wäikekoodanline grupp“: A. Kastra toimetab „Narwa tööliste lehte“, mil Eestis suur tähtsus, Narwa grupp tõrjub ta sealt eemale, asub ise asemele, muutub enamliseks, kuna Kastra waeneke sunnitud on — Konstantin Pätsi hääletoru töolistepetmise osakonna toimetajaks jääma. Justkui parisnikkude wahel hõbused liikusid siis toimetajad, ilma waated, parteilised kohused,

Kuidas oli asi tõepoolest?

1912. aasta esimesel poolel tegi sm. Käspert isiklikult minule ja Kastrale ettepaneku ajalehe wäljaandmist Narwas toetada. Niisuguse ettepaneku oli sm. Käspert juba wäljaspool asuwatele enam tuntud s.-d. tegelastele (H. Pöögelmannile, M. Martnale jne) teinud. Lähematel läbirääkimistel leppisime nõnda kokku, et üleüldine ajalehe juhtimine, eeskätt aga juhtkirjade kirjutamine, Tallinna komitee wolitusel meie peale A. Kastraga jääb, kuna kohal tegelikult toimetajaks sm. Buk pidi olema. Sm. Käspert, keda meie sel ajal wähe tundsiime, käis meiega siis weel läbi kui üksikute isikutega, umbes teades, et meie seljataga organisatsioon on, ilma et ta Tallinna komitee otsustest teadnud oleks. Kui ma ei eksi, oli wist jutt Tallinna klassiteadliste tööliste kontrollist. Niisuguse kokkuleppe alusel algas „Kiir“ Narwas ilmumist. Katsugu nimeta nipitirid ja „ajaloolased“ seda faktidega ümber lükata. Niisuguseid fakte neil ei ole.

Edasi tõendab lendleht, et Narwa „wäikekoodanline grupp“ (Kes siis nimelt? Käspert, Anwelt, Buk, Arm, Haapsalu, Kopelas?) lehe Tallinna komitee käest ära wõtnud.

Kuidas oli asi A. Kastra ärajäämisega „Kiire“ lähemate tegelaste hulgast, ning kuidas tuli lahkuminek Tallinna komiteega?

„Kiire“ teraw töolisteklassiwõitluse toon, mida Eestis 1905—07. aastast saadik kuuldud polnud, pani koodanlise ajakirjanduse wihast kihama. Pätsi „Tallinna Teataja“ oli üks neist lehtedest, kes iseäranis tööliste hingi püüdis, aga selle koodanlise lehega oli A. Kastra seotud.¹ Wiimase ette tõusis küsimus:

¹ A. Kastra astus enam-wähem radikaalse „Tallinna Teataja“ toimetusesse 1911. a. algul Tallinna komitee teadmisel ja nõusolekul. See oli teatud mõttes wastutulek töötule intelligendile. Warsti pärast seda panid aktsionäärid peatoimetajaks Pätsi ja leht muutus Pätsi rühmituse häälekandjaks. Leht ise nimetas enast sotsiaalwabameelseks. Nagu ma hiljem kuulsin, astus Kastra ka lehe aktsionääriks.

Kas „Tallinna Teataja“ juurest ära minna wõi „Kiirest“ lahti lüüa.¹

Lähem tutvunemine Kastraga, ta isiklikud kirjad, ta kaastöö wäärtus näitas, et selle tegelase jalg wõitlewa töolisteklassi teed mööda käia ei taha ega suudagi. Juba esimese numbril puhul tuli ilmsiks, missugune see A. Kastra marksistlik ilmawaade ja arusamine on, mida ta „Tallinna Teatajale“ müüb. Tema kirjutas esimesesse numbrisse juhtkirja. Seal seisis muude, kaunis kahtlaste kohtade kõrwal:

„... Igal rahwal, igal riigil on oma töolisteklass. Mida kaugemale üks rahwas ehk riik hariduses jõudnud on, seda tugewam on tema juures töolisteklassi ühiskondline wõim ja seda parem elujärg on ka igal töolisteklassi liikmel...“

Sama artiklikese juure lisatud ääremärkuses seletab Kastra, keda loetakse töölisteks ja nimelt järgmiselt:

„Haritlased, adwokadid, arstid jne wõi wad ka töolisteklassi püüete ja mõtte poolehoidjad olla, sellepärast kuuluwad niisugused töolisteklassi hulka.“

Niisuguse töolisteklassi äramääramise õigekstunnistamise korral näiteks pole nimeta nipitiridel vähemalt mingit õigust „wäikekodanlikust adwokadist“ kõnelda, sest ta sattus — töolisteklassi hulka! Wõi ei taha nad teda isegi töolisteklassi „püüete ja mõtte poolehoidjaks“ nimetada?

Igatahes kirjutasin ma selle kastreetitud marksismi puhul ta autorile A. Kastrale, et juhtkirjas mõned wiperused on juhtunud, A. Kastra wastas, et ta kodanlise lehe toimetuses kiiresti worpima

on harjunud ja sellepärast ka siin mõned wead sisse on libisenud. Järgmisesse numbrisse pani ta õienduse, — „hariduses“ asemel „arenemises“ jne, ent mitte kõigi kohta; ääremärkus jäi; „töolistesõbrad“ jäidki töolisteklassi hulka, ideed jäidki ühiskondlisse klassi liikme äramäärajateks. (Waata „Kiir“ nr 1. ja 2., 1912. a.)

See näide on selleks toodud, et wastasrind oma rumala lori lõpetaks, nagu oleks A. Kastra tõesti marksistlikult arenenud ajakirjanik ja kohane enamlise lehe toimetaja. Tõsi, isegi pärast seda, kui Kastra oma wõimisi „Kiire“ oli näidanud, oli minu isiklik arwamine, et ta „Kiire“ toimetusesse astuma peab, Tallinnast Narwa kolides. Kuidas see Kastra pihta sihitud arwustusega kokku sünnib? Üsna lihtsalt: nälja ajal on ka kartulikoortoit. Kuna meil, Bestis, neid, kes töolisteklassi huwides kuidagi sulge käes pidada wõisid, ainult mõni üksik inimene oli, siis oli walik wäike. Kollektiivselt oleks Kastra toimetuses sel ajal kuidagi wiisi töötada wõinud.

Miks jäi siis Kastra „Kiirest“ eemale? Sellepärast et ta „Kiire“ toimetusesse astumast kategooriliselt ära ütles¹ ja „Kiirega“ („Tallinna Teataja“ huwides) wõitlusesse astus.

„Kiir“ hakkas tibatillukese nädalalehena ilmuma. Alguses oli see sel ajal suur samm. Kuid mõne kuu pärast oli waja järgmine samm teha. Tallinna komitee ei tahtnud seks sammuks midagi ette wõtta. Kastra ettepanek oli, mida ka see Tallinna komitee toetas: kas suur nädalaleht ehk päewaleht. „Suur päewaleht“ (mida Narwas isegi tehniliselt wõimata oli wälja anda) oli lihtsalt saboteerimise ettepanek. Meie otsustasime Narwa seltsimeestega lehe ilma poolsurnud Tallinna komitee² aamenita kolm korda nädalas wälja anda.

¹ 1912. aasta suwel, warsti peale „Kiire“ ilmumist, kirjutas A. Kastra mulle maale, kus asusin: „Kui „Kiir“ niisugust terawat tooni „Tallinna Teataja“ wastu edasi jatkab, saan ma warsti lebast lahti.“. Mõeldud oli selle terawa tooni all mõned minu pisted Pätsile Aseri wabriku töolistel elu-olu kirjelduse puhul. Kord jutustas A. Kastra, et „Tallinna Teataja“ toimetuses „Kiire“ kaastöölise üle pead murtnud ning et temal muud üle pole jäänud omaltpoolt juure/lisada, kui ühe artikli allkirja „H. P.“ (Hans Pöggelmann) peale näidata ja tähendada, et „üks see üks enamlaste bande ikka ole“.

¹ Ta motiweeris seda awameelselt sellega, et „Kiir“ politsei surwe ja ainelise kitsikuse tõttu warsti sureb (mõista: Kastrat ilma tööta jääb). Umbes sama pessimistlikult hindas ta 1917. aastal enamlise töölistelehe wäljawaated (w. allpool).

² Teatawasti tekkis Tallinnasse umbes aasta jooksul „Kiire“ poolehoidjatest uus organisatsioon, mis mitte üksnes enamline waid ka aktiivne organisatsioon oli (sm: Wakmann,

Tegime me õieti? Ma arwan, et vähemalt nüüd wastus jaataw wõib olla. Peterburi, Helsingi s. d. organisatsioonid terwitasiid ja toetasid seda otsust kohe.

Kastra pidas ühes Tallinna komiteega seda meie sammu isiklikuks omawoliks. Tõesti, wõib ütelda, et meie Tallinna komitee arwamise wastu läksime, ja tähekoji, kes asja pealegi wäänab, wõib leida, et me seega partei distsipliini murdsime, kuid, esiteks, sisulikult olime meie õiged ja, teiseks, Helsingi ja Peterburi organisatsioonid olid kumbki üksikult palju tugewamad, kui Tallinna komitee, kel ühtegi kollektiivi polnud. Pealegi oli Tallinna komitee „Kiire“ heaks tegelikult vähem teinud, kui ükski teine organisatsioon ja saboteeris edasitõotamist. Mis wõis üleüldse tal asja olla lehe suurendamise wastu wõidelda?

Sel ajal ilmus „Tallinna Teataja“ weergudel „Dwiigateli“ töoliste otsus, et „Päewaleht“ trükitöoliste streigi ajal streigimurdjate abil ilmumise pärast boikoti alla on pandud. „T. Teataja“ tõi selle sõnume hõisates ära, sel teel oma lugejate arwu suurendada lootes, kuna „Päewaleht“ boikoti otsust salgas. „Kiir“ tegi sel puhul märkuse, et kaks kallikest — „Päewaleht“ ja „Tallinna Teataja“ töoliste hingede pärast kisuwad.¹ Warsti selle järel ilmus „Tallinna Teatajas“ „paljude klassiteadlikkude töoliste“ kiri „Dwiigateli“ töoliste otsuse kaitseks ja „Kiire“ wastu, et see Tal-

O. Rästas, W. Grünbach j.t.) kuna endine Tallinna komitee ennast „Tallinna Teatajaga“ nõnda ära määris, et ise enam elumärke ei awaldanud ning wiimaks oma — pitsati uuele organisatsioonile üle andis.

¹ Märkus, mis „paljude töoliste“ kirja wälja kutsus, käis sõna sõnalt nõnda („Kiir“, 30. nov. 1912. a.):

„Tallinna üleaedseid — Päewaleht“ ja „Tall. Teataja“ ajawad „inetu äriwõistlust“, nagu „Päewalehe“ talu ütleb. „Tallinna Teataja“ toob aeg-ajalt sõnumeid, et töölised on otsustanud „Päewalehte“ boikoteerida, kuna see streigimurdjate abil ilmus. „Päewalehe“ toimetuse seletab, et see algusest lõpuni wale on ja leiab kohe salawedrud üles, mis „Tallinna Teataja“ nii kõnelema sunniwad.

„Dokumentliste tõenduste järele (kirjutas „Päewaleht“. J. A.) on tema („Tall. Teataja“) ja teiste („Tall. Teataja“ „sabade“. J. A.) lugejate arw üheainsa aasta jooksul 4000 wõrra

linna töoliste otsust „Päewalehe“ boikoteerimise asjus ei tunnista ega toeta. Nagu hiljem selgus, oli see kiri Tallinna komitee wolitusel Kastrat kirjutatud.

Mis tegi nii siis Tallinna komitee?

Esiteks, ta wiis töoliste koosolekul otsuse läbi, mis „Päewalehe“ sel kujul boikoti alla pani, et sellest boikotist otsekohene kasu oli Pätsi lehele, kes Tallinnas „Päewalehega“ elu ja surma peale wõitles. Otsuses ei olnud mitte sõna kogu kodanlise ajakirjanduse kohta, muuseas „T. Teataja“ wastu; ammugi polnud temas juttu „Kiire“ toetamisest wõi üldse töolisteajakirjanduse tähtsusest.

Teiseks, kui „Kiir“ „Tallinna Teataja“ wõiduhõiskamist paari sõnaga ära märkis, awaldas Tallinna komitee selle wastu protesti — Pätsi lehes, see on, tegi sammu, mida partei alati hukka mõistis, ärakeelates kodanlises ajakirjanduses partei asju arutada, seltsimehi arwustada jne.

Kolmandaks. „Paljude klassiteadlikkude töoliste“ kiri oli tooni ja sisu poolest — kiri wastaste wastu. Mitte ainult sellepärast, et ta „Kiire“ wihasema waenlase „T. Teat.“ — weergudel ilmus, waid et ta „Kiirt“ mõnitades leheks nimetas, kes töolisteleht tahab olla. Seda tegi Tallinna komitee (Kastramoju), kuigi komitee siamaani end wormilikult lehe toetamisest lahti pole ütelnud, kõnelemata sellest, et „Kiir“ teiste organisatsioonide üksmeelsel toetusel ilmus.

Nii on lugu „Kiire“ ülewõtmisega, mille Narwa „wäikekodanline grupp“ toime pannud. Õige, sellest ajast peale algas wõitlus „Kiire“ ja Tallinna komitee wahel, kuni see wiimse „surnuks-

tagasi läinud, — see peab inimesi ometi äritama ja närwiliseks tegema.

See on ainuke boikoti jutu põhjus.“

Töölised (lisas „Kiir“ oma poolt juure — J. A.) te wõite uhked olla: kaks kallikest kisuwad teie hingede omandamise õiguse kallal.“

Olgu juure lisatud, et „Kiir“ lähemalt boikoti asjast ei teadnud, sest et Tallinna komitee oma häälekandjaks „Tall. Teatajat“ hakkas pidama ja „Kiirt“ ei informeerinud. Hiljem awaldas ka „Kiir“ mõnede töolistegruppide otsused selle boikoti kohta.

wõitlemisega“ lõppes, aga mitte keegi ei wõtnud „Kiirt“ üle, waid Kastra ühes Tallinna komiteega „wõttis enese „Kiire“ küljest ära“.

Et mingit parteiwastast „ülewõtmist“ ei olnud, waid et Tallinna organisatsioon, kus suuremat osa mängisid Pätsi lehe tegelane Kastra ja prowokaator Würost, ikka enam ebaparteilisele teele kisti, et ta rewolutsioonilise tööliste-wõitluse organiseerijaga „Kiirega“ loomulikult kaasa minna ei wõinud ning oma wiletsat rada mööda läks, seda tunnistawad nii teiste s.-d. organisatsioonide selleaegsed otsused, kui ka see, et Tallinna komitee seisukohale mitte ükski teistest organisatsioonidest ei asunud.

Waat, mida laususid sel ajal teised organisatsioonid:

Peterburi 17 suurema tehase ja mitmete töökodade s.-d. töölised kirjutasid Tallinna komitee („klassiteadlikkude tööliste“) kirja kohta („Kiir“ 29. XII, 1912. a.):

„Teie nimetate „Kiirt“ ajaleheks, mis „tööraha ajaleht tahab olla“. Seda wõib ainult järgmiselt mõista: „Kiir“ ei ole tööraha ajaleht, ta ainult tahab seda olla. „Tallinna Teataja“ ka tahab tööliste leht olla, siis walisite kahe tahtja wahel selle, kes teile lähemal oli...“

Kuid weel vähem taktiline ja weel rohkem mitte-seltsimehelik on see, et teie kodanlise lehe weergusid ka selleks ära tarwitate, et tööraha ajalehe peale tungida ja pealegi ilma põhjusega...“

Me teatame, et me „Kiirt“ oma ajaleheks, tööraha ajaleheks pidanud oleme ja peame...“

Helsingi organisatsioon, kus mõjuwamad tegelased sel ajal, peale sm. Kirkmanni (surnud) nüüdsed „wastasrindlased“ G. Teiter ja H. Kilaspea olid, kirjutas samas „Kiire“ numbris:

„... Meie tunnistame selle Tallinna tööliste teguwiisi klassiteadlikkudele töölistele kõlbmatuks ja kahjatseme oma Tallinna seltsimehi, kui nimetatud kirjal tõesti töölistega midagi ühist on, — et nad sarnase

„awaliku kirjaga“ kodanlises ajalehes wälja astuwad.“

5. jaan. 1913 (u. kal. j.) on Helsingi organisatsiooni koosolek, kus „Kiire“ siht ühel häälel õigeks tunnistatakse ja „paljude Tallinna tööliste“ teguwiis hukka mõistetakse („Kiir“ nr 2, 5. jaan.).

Kogu Eesti s.-d. töölised tõstsid ühel meelel waljut protesti häält „T. T.“ ja Kastra wastu — „Kiire“ kaitseks, ühiseks proletaarseks pereks liitudes wiimse ümber. Nende protestid ei ilmunud mitte ainult „Kiires“, waid ka teistes s.-d. lehtedes, näit. Soomes. Iseäranis terawalt üeldi Kastrale tott näkku „Uues Ilmas“ Ameerika seltsimeeste poolt (w. lõpul sm. N. Janson'i kiri).

Nüüd selle kohta, missugune „ajaloolaste“ tõde see on, nagu oleks pärast seda, kui „Narwa wäikekodanlased“ Tallinna komitee käest „Kiire“ ära kiskusid, teiste linnade organisatsioonid oma pealesurumisega lehe jälle töölisteleheks ja enamliseks häälekandjaks muutnud.

Umbes pool aastat pärast wõitluse algust Kastra ja ta sõprade wahel ühelt-poolt ning „Kiire“ organisatsioonide wahel teiselt-poolt sai aasta „Kiire“ ilmumisest täis. „Sünnipäewa“ puhul ilmusid kümned õnnesoowid organisatsioonidelt ja üksikutelt seltsimeestelt, muuseas Peterburi Eesti s.-d. töolistelt (umbes 400 seltsimeest), Helsingi organisatsioonilt, ka juba Tallinnast („Dwiigateli“ töolistelt — 129 allkirja, trükistöolistelt — 88, Krull — 27, Wiegand — 12, Volta — 5, Portu — 2, Tselluloose — 13, Luther — 10 allkirja). Toome siin mõne wäljawõtte neist terwitustest, mis sel puhul „Kiires“ ilmusid.

„Meie, „Kiire“ algusest peale tema lugejad, tunneme kohe ja saame aru muudatusest tema sisus. Ma ei räägi siin mitte, et ta on sihti wõi muud sellesarnast muutnud — ei, waid ta on kindlama, julgema tooni wõtnud, kui algul oli.

H. Klaas, Peterburis.“

(„Kiir“, 60, 1913. a.)

Nii siis, „wäikekodanline grupp“ hakkas julgemalt ja kindlamalt kirjutama, kui „partei käest lehe ära wõttis“,

nagu nimeta nipitirid ütlewad, wõi kui „Tallinna Teataja“ sulased „Kiire“ juurest ära jooksid, nagu asi tõepoolest oli.

Teine otsus:

„Sünnipäewaks.“

... Saab esimene aasta täis, kui kõigi teadwuslistele Eesti tööliste Narwas esimene „Kiir“ ilmus. Ja meile, kes meie tuhanded werstad sealt eemal olemé, ei ole see Eesti tööliste koidu kiir wähem kallis kui oma leht...

Ainult üks asi torkab meile terawalt silma: kus on Tallinna teadwuslised töölised oma masses jäänud? Wõi peame wiimaks arwama, et need Tallinna töölised, kes „Tallinna Teatajat“ „Kiirega“ kõrwu seadsid, tõesti Tallinna teadwusliste tööliste awaliku arwamist kujutasid...

Wilkinsburg, 29.5-13.

N. J. (Nikolai Janson).

(„Kiir“ nr 66, 1913.)

Umbes niisuguseid kirju — üksikute seltsimeeste ja kollektiivide poolt Ameerikast ja mujalt väljamaalt oli terwerida. „Kiirt“ ei unusta ka — Siber.

„Ust-Uda.“

5. juunil, 1913. a.

... Rõõmuhõiskel terwitan sind ühes kõigl meie seltsimeestega sinu ja kõigi töolisteklassi wõidu päewal kaugelt Siberi legendikkudelt, meie „Kiir“!

„Tallinna seltsimehed, teie olete kodumaa töolisteliikumise eesotsas seisnud, teie olete selle liikumise mõjuwamal ja wastutuserikkamal kohal, teis on palju jõudu ja energiat, iseteadwust ja arusaamist, kuid... kuid nagu kuulda, ka palju, liig palju korralduse puudust, organiseerimise ja agaruse waesust...

„Astugem — olgu vähemlane, olgu enamlane — ühel meelel, ühes kõige Wenemaa teadwuslise proletariaadiga ühes nende „Prawda“ ja oma „Kiirega“ meie wana tormidest proowitud wõitluselipu all edasi. — — —

„Enam käsi külge, püsiwust ja agarust tööle!

Woldemar Wöölmann (kaasas korjandus, hulka allkirju jne).

Nõnda kirjutas 1913. a. „Kiirele“ seesama sm. Wöölmann, kes 1920. a. oma „kohtukomisjonis“ kurja und nägi.

Mis leht „Kiir“ oli, näitab muuseumitoimetuse koosseis. Pärast Kastra kõr-walejäämist töötasid peale nende ridade kirjutaja toimetuses 1912. a. sügisest kuni imperialistliku sõja alguseni, mil leht lõpulikult suluti: Selma Aro (Jänes), Buk, Elbe, Koni, Suuder, R. Treufeldt. Korrektoriks oli E. Böckler, talituses Käspert, W. Puss, O. Rästas, kes kõik ka toimetuse kaastegelastena töötasid. Kõigi nende seltsimeeste hulgas polnud ainustki vähemlast, kuigi mõned (Koni, Treufeldt, Böckler) siis weel parteilikk-med polnud. Treufeldt oli 1917. aastal enamlaste parteis, alles hiljem sotside hulka kolides. Niisama astus hiljem Böckler parteisse, kuna ta nüüd parteitu on.

Lähemateks kaastöolisteks olid Hans Pöögelmann, J. Kirkmann ja ka Mihkel Martna, kes sel ajal enamlastele lähedal seisis.¹ Hiljem, umbes 1913. a. sügisest peale oli üks agaramatest kaastöolistest W. Kingissepp, kes aga juba 1912. a. saadik „Kiirele“ toetust organiseeris.²

¹ Sm. Lenin oli 1917. a. teatud määral imestanud, kui kuulis, et Martna mitte enamlaste hulgas pole ega isegi kuhugi internationalistide hulka ei kuulu; ta tundis Martnat Helwestsias asumisest saadik.

² Mõni seltsimees on küsinud, missugust osa sm. Palwadre „Kiire“ ajal etendas. Ma arwan, et wastamine mitte hoopis huwituseta pole. Ülemal tõin wäljawõtte kirjast, mille Palwadre „Kiirele“ saatis, töölistele ilmumist õigustatuse pidades. Hiljem oli see seltsimees hulk aega üks agaramatest kaastöö saatjatest. Kahjuks ei saanud aga toimetuse seda kaastööd kuidagi ära tarwitada selle poliitilise kirjaoskamatus pärast, mida Palwadre ilmutas. Nii tulid need saadetused harilikult paberikorwi wisata, sest et neid isegi parandada wõimata oli (peale ülewahnimetatud kirja ilmumist üks asjake pärast tugewat parandamist). Sm. Palwadre ei arwanud oma jõuga ja targutas ainet kallal, mis tema wõimistest kaugelt üle käisid, lidamast ja Aadamast üksikuid mõttejuppe kokkukraapides, millest ta kuulnud wõi lugenud oli. Tema kirjutused olid weel enam kirjaoskamatud kui arutusel olew nimeta lendleht. Mingist erapoolikusest sm. Palwadre wastu ei wõinud juttugi olla, sest keegi meist ei tunnud teda rohkem kui nende kirjutuste järele, nagu me siis ka sm. Liwa, Suuderit, Wakmanni, Jansoni ja sadasid teisi ainult kaas-

1914. a. algul tunnistas W. S.-D. T. P. (e) Wenemaa büroo „Kiire“ vormilikult enamliste partei leheks.

Agas oleks tõeliku pildi walesti kujutamine, kui ütelda, et „Kiir“ algusest peale ainult enamlaste wõi isegi ainult marksistide toetusel ilmus ja kohe selget enamlist ilmet kandis. „Kiir“ hakkas ilmuma „ühise wäerinna“ lehena ja jäi nimepidi selleks oma kestwuse lõpuni. Hõre pisikeses Eesti töölisteklassi teadlik kiht, kõnelemata wäikesest parteiorganisatsioonist, oli liig nõrk, et lehte ülewal pidada. Tuli kõik teed otsida, et laialisemaid töörahwahulki lehe ümber koondada. Siin kasutati ära enam tuntud kaastööliste nimede awaldamine, wested, et Narwa wähearenenud töölistele „lugemismater-

töö läbi tundsi ja ometi nende kirjutused awaldasime.

„Kiirese“ on siiski weel mõned jäljed sm. Jakobist järele jäänud. Nummer 19 (1913) seisab kirjawastuses: „Jakob Palwadre. Arwustiku saime kätte teiselt poolt enne. „Nais-tööliste ühinemisest“ ei lähe“. Nagu mäletan, soovitas Palwadre mingisuguses määratupikas arutuses naisühisuste asutamist. Mõni aeg pommitas sm. Palwadre toimetust oma saadetustega wisalt edasi, kuid et tagajärjed talle rahuldawad ei olnud, siis saatis ta õige kurja kirja, milles leidis, et leht ilma tema kirjutusteta küllalt marksistlik ei ole ning ähwardas kodanlikes lehtedes kirjutama hakata, kui „Kiir“ temale ruumi ei anna. Selle omapärase ja kogu „Kiire“ ajal ainsa sellesarnase schantaashi peale wastas toimetuse kirjawastusega (waata nr 51, 9. maist 1913. a.): „Jakob Palwadre. Meie arwasime, et Teie juhtkirjade awaldamine „Kiirt“ „rohkem marksistlikuks“ ei tee, sellepärast jäid teie poolt meeletuletatud kirjutused kõrwale. Meil pole selle wastu midagi, kui Teie „edaspidi kodanlaste ajalehti tarwitata“. Igaüks töötagu selle heaks, milleks ta ennast kõige rohkem kutsutud tunneb.“

Lisan selguseks juure, et jutumärkides toodud kohad toimetuse sõnasõnalt P. kirjast wälja wõttis.

Ma arwan, Jakob Palwadre osa „Kiire“ ilmumises on seega päris selge. Täienduseks olgu ainult weel üks märkus sm. W. Buki mälestustest. W. Buk saanud sm. Palwadre eespool nimetatud kirja awaldamise puhul Kastralt noomitusekirja: „Mis sa sihukesed kirjutused läbi lased. P(alwadre) wõtab liberaalse tooni: töörahwa ajaleht on eluliselt õigustatud... Mis asjamees ta on, et tuleb töölistelehele eluliselt õigustama.“

Siis isegi „Tall. Teat.“ Kastrale oli Palwadre „toon — liberaalne“!

jaali“ anda (Narwa oli siiski kõige suurem lehe tarwitaja) ja ärilised wõtted. Lehe kaastööliste hulgast leiame Kastrat sõbra adwokaat Eliaseri (algul), kes sots.-rew. kalduwustega oli, A. Tõnuristi jne. Pole saladus, et sots.-rewolutsionääriliste kalduwustega töölised (näiteks Tallinna grupp) esialgul lehte toetas jne. Sõnaga, lehe ümber koondus awalikult kõik see ollus, kes tööliste klassiwoitlust toetas. Kõik kõhklew ollus oli — möödapääsemata pahe, mida sallida tuli. „Kiire“ siht polnud kunagi wähemlaste ja enamlaste blokilehte teha. Kõige kaugemale läks sm. Wöölmann, kes oma ülemaloodud kirjutuses ka wähemlasi „Kiire“ ümber koonduma kutsus. See oli wist ainus kord, kus wähemlasi otsekohe nimepidi meie liitlasteks kutsuti. Laiadele hulkadele kõnelesime meie ainult mitmesugustest töölisteliikumise wooludest, mis tugewa lehe pidid looma, tegelikult toitsime neid hulki aga rewolutsioonilise klassiwoitluse põhimõtetega ja näidetega, nii palju kui tsensuriolud lubasid. Muuseas täitsid „Prawda“ kirjutused tõlkes „Kiire“ weergusid, kuna ma ei mäleta, et „Lutshist“ mingi süütum tõlgegi taktiliste wõi üldse poliitiliste küsimuste kohta „Kiire“ oleks sattunud, teda kasutati mõnikord ainult teadete allikaks.

Ma ei taha ütelda, nagu poleks „Kiir“ mingid wigu teinud, nagu oleks ta niisuguse oskusega mõistnud „ühist wäerinda“ ära kasutada, nagu 1921. a. saadik meie partei teda ära kasutama hakkas, muuseas ka Tallinna tööliste-lehtede asjus (1922 ja 24). Eksituste peapõhjusteks olid siis:

1) Tugewa parteiorganisatsiooni puudumine, mil suured rewolutsioonilise woitluse kogemused olid.

2) Otsekohe sideme puudumine W. S.-D. T. P. (e) keskkomitee Wenemaa bürooga kuni 1913. a. sügiseni, mis nii juhtiwate näpunäidete kui ka põrandaluse kirjanduse saamist raskendas, kogu partei eluga toimetust kursis olla ei lasknud jne.

3) Tugewa toimetuse puudumine, et raskemates taktilistes küsimustes kollektiivselt õiget seisukohta oleks wõinud wõtta.

4) Pööraselt raske ainealine seisukord, mis iseäranis algul sundis kõiksuguste intelligendikestega arwestama, kes natukenegi lehte laiali laotasid, lugejaid aitasid juure tommata jne.

Arenemine aitas suurel määral lehe puhastamiseks vähemluse kalduwustega ollusest. Pikkamööda langesid enamlusewastased wõi lihtsalt kõhklewad kaastegelased ja poolehoidjad ära, kuna rewolutsiooniline töölisteklassiwoitlus nad ühel wõi teisel põhjusel eemale tõukas. Nimetan Kastrat, Eliaseri, Oinast, Kanni. Järele jäi see aktiivsete tegelaste kiht, kes kas otsekohe enamlises organisatsioonis oli wõi enamlusele kaasa tundis. Wõitlustes kogememata tööliste kiht aga, kes algul kõikide woolude ühinemist nõudis ja „omawahelist tööliste partei woolude riidlemist“ pahameelega hukka mõistis, muutus klassiteadlikumaks ja olude sunnil rewolutsioonilisemaks, enamlist parteid ainsaks tõelikuks töölisteparteiks tunnistama hakates.

Wähegi õiglane enamline kohtunik ei saa „Kiirt“ hukka mõista, ta peab selle lehe esimeseks enamlise organisatsiooni awalikuks häälekandjaks Eestis tunnistama, kes tõesti, nagu „Prawdagi“ tööliste kõige laialisemate hulkade oladel kõigist raskustest läbi kanti ja Eestimaa ulatuses sama suure töö ära tegi, nagu seda korda saatis „Prawda“ kogu Wenemaal.

Ei, tõesti pole õnne „Kiire“ asjas — ei Wöölmanni kohtukomisjonil ega ta nimeta kaimudel pörandaaluses lehelipakas

Tõepoolest, naljawanad need seltsimehed: nad tahawad uskuma panna, et kogu sotsiaaldemokraatide-eestlaste pörandaalune organisatsioon 1912—14. aastal likwidaatorite ajalehte oma häälekandjaks pidas. Asjata, rumal wäewanägemine. See ei lähe teil kõige suurema higistamise juures korda, kallid seltsimehed, kui te ka tuhat korda omaendi kaastöö „Kiires“ põrgupõhja wanuuksite ja temast nüüd, 15 aastat hiljem, lahti ütleksite.

J. Anwelt

(Järgneb)

Kolmas ametiühisuste kongress Eestis

Käesolewa aasta jaanuari algul peeti Tallinnas kolmat Eesti ametiühisuste kongressi. See oli esimene töölisteorganisatsioonide kongress pärast 1924. a. rüüstamist ja esimene kongress, mille sotsid oma näo ja tahtmise järel „organiseerisid“. Teisel ametiühisuste kongressil 1923. a. oli üle 21 tuhande organiseeritud tööliste esitatud, kuna üldse ametiühisustesse kuulus üle 26 tuhande palgatöölise ja -teenija. Kolmandal, sotsilisel ametiühisuste kongressil, oli esitatud umbes 4500 palgatöölise ja -teenijat, kuna üldine ametiühisustesse organiseeritud tööliste ja teenijate arw üle 5500 ulatab. Juba see wäike statistika näitab, et sotside juubeldamine selle üle, nagu oleks Eesti tööliikumine „suuna“ muutunud ja sotsid liikumise etteotsa lasknud, samasugune wale ja prowokatsioon on, nagu seda on sotside tegevus, Isborskist alates, ametiühisuslises liikumises olnud. Allpool peatame lähemalt nende põhjuste juures, mis sotsid

„wõidule“ wiisid ja mida see „wõit“ sisaldab, siin tähendame, et neli aastat, mis Eesti ametiühisuslist liikumist teisest kongressist lahutawad, ei olnud mitte ainult jõhkra terrori aastad, waid ka Eesti kodanluse majanduse mädanemise aastad. Eesti „taaniseerimise“, — põllumajanduse riigiks muutmise — tõukajaks oli wäga suurel määral rewolutsiooniline proletariaat, kes kodanlusele alati peawalu tegi ja kellest kodanlus oma agentide — sotside — abil wõitu ei saanud. Eesti tööliised ja külakehikud nõudsid kodanluselt niisugust majanduspoliitikat, mis laialistele töörahwa huwidelle wastaks. See oli majandusline lähenemine, liitumine NõukogudeLiiduga, kellega Eesti ajalooliste ja majandusliste sidemetega seotud on. Eestil ei olé wäljaspool NõukogudeLiitu majandusliseks arenemiseks wäljawaateid.

Seistes 1924. a. majanduslise ja poliitilise kokkulangemise läwel, muutis Eesti kodanlus oma majanduspoliitika

kursi selles mõttes, et maa „taaniseerimise“ oma majanduspoliitika nabanõõriks tegi. Tööstuse ülesehitamise vastu on kõik Eesti kodanlised erakonnad korduvalt üles astunud. Ka nüüd, kui „taaniseerimine“ Eestis, nagu kodanlised majandusteadlased kinnitavad, „hiilgawaid“ sissekukkumise tundemärke awal-dab, kaalutakse kodanluse majanduslistes ringkondades ühe pisikese töökoja wõi 200—300 töölise arwuga wabriku käima-panemist kui enesetapmise otsust. Suur osa „mõjuwaid“ ringkonde on otse töös-tuse vastu. Praegu on rahandusemi-nistri kõne järel Eesti kodanluse uus majanduspoliitika hüüdsõna: lam maste ja oinaste kaswatamine ning nende pügamine. See kõlab anekdoodina, kuid fakt on see, et „lammaste probleem“ Eesti kodanlusele jälle üks järjekordsetest päästerõngastest on. Töö-liste ja talupoegade pügamisest on wähe, nüüd minnakse üle lammaste kallale. See hüppamine ühest „pügamisest“ teise juure näitab, et kodanluse majandus endiselt umbkotis sipleb.

Nii tarwitab kodanlus ühes poliitilise terroriga töörahwa, eestkätt tööliste vastu majanduslist terrori, püütakse „kommunistilisel kihutustöö“l“ pind jalge alt ära lüüa — tööstusproletariaat purustada. Spekulantide „Päewaleht“ kirjutab, et Eesti suurtööstuse iga olewat nii lühike, et meil, s.o. Eestis polegi tööstusproletariaati. Kodanline ajakirjandus tsi-terib igaš artiklis, kus „töölisküsimust“ puudutatakse, ühe noore tõusiku ja kir-janiku A. Jakobsoni „Waeste patuste ale-wit“, milles öeldakse, et „meie tööliste-klass ei olegi õieti töölisteklass, waid jumal teab, milline üksteisele risti wäsu-käiwate huwidega inimkogu“. Milleks seda tehakse? Selleks, et pöörast ter-rori tööliste vastu poliitiliselt ja majan-dusliselt õigustada ja sotsidele teed wal-mistada tööliste juure. Sotside „wõit“ ametiühisuslikes liikumises sai tõsiasi-jaks just terrori waral. Asti hüüdsõna 1925. a., et „kommuniste peab nüüd füüsiliselt surnuks lõõma, teostati peaagu terwelt sada protsenti. Kuid Eesti tööliste-klass elab siiski, elawad ka kommu-nistid, uued wõitlejad astuwad wanade asemele.

Sotside ülemaks eesmärgiks oli, Eesti ametiühisusi, ükskõik mis hinna eest, ja ükskõik missuguses seisukorras, maksku mis maksab, Amsterdami wiia. See oli raske ülesanne, sest Eesti proletaarlased ei salli sotside kollast wärwi. Kuid kus ei aita tõearwamisele wiimine, seal peab aitama wõltsimine, politsei ja muud niisugused demokraatliised asjad. Sest tööpooldest, milleks siis sotsid „wõit-lesid“, kui see demokraatia neid ükski kord tööliste ametiühisuste etteotsa ei aita. Ja aitaski. Juba aprillist 1927. a. käis ettewalmistustöö. Sotsid ruttasid kongressi kokkukutsumisega, sest neil oli tarwis oma „wõitu“ kinnitada, üks-kõik, missugune „kongress“ seda ka ei teeks. Ja sotsid klopsisid omale kong-ressi kokku. Juba enne kongressi kuu-lutati ristsõda Amsterdami wastastele. Kõik, kes selle kollase asutusega päri ei ole, nimetati kommunistideks ja anti politsei kätte. Need kongressieelsed ametiühisuste koosolekud, kus sotsid omal kindlat jalgealust ei tunnud, kutsuti poolsalaja kokku, et „wastaseid“ koos-olekul wähem oleks, ja wiidi sel teel „oma mehed“ kongressi saadikuteks. Kus aga üldse enamuse peale lootust ei olnud, need ühisused kuulutati „metsi-kuteks“, „kommunistlikeks“ ja nõuti neilt Amsterdamiiga ühinemise otsust, alles selle järel wõiwat nad osa wõtta kongressile saadikute walimisest. Kus aga ei üks kui teine abinõu ei aidanud, seal kutsuti politsei koosolekule, lasti „kisategijad“ ja „awaliku rahu rikkujad“ politseisse wiia, mille järel juba koos-olekut „rahulikult“ peeti.

Arusaadaw, et niisuguste meetodidega „kongressi“ organiseerimine kongressile wastawa näo andis ja andma pidi. „Töö-rahwa Kiir“ walgustab kongressi „kokku-seadmist“ järgmiselt:

„Maal on iga sotside partei osakonna juure loodud n.n. maatöörahwa ühingu osakond, neid on üle maa umbes 40 osa-konda, kokku üle 1000 liikmega. Sotsid ei olnud, nähtawasti, oma osakondade peale kindlad, sellepärast saadeti igale osakonnale ringkiri, milles juhatus anti üldkoosolekute kokkukutsumise ja päewa-korra kohta. Nõuti tingimata Amster-damiga ühinemist ja „oma mehe“ kong-

ressile saatmist... Saadik Meister teatab, et Tartus nahatöölise ametiühisus ei ole üldse mingit koosolekut pidanud saadiku walimiseks. Ühisusel on 19 liiget. Juhatus, kus enamuses sotsid, on kutsunud oma koosolekule mõned endi poolehoidjad, sealjuures jäänud koosolekust ka need juhatus liikmed välja, kes nende „leeri“ ei kuulu... Pärnu ühisuses on 70 liiget, kuna kongressile saadeti esitajad 270 liikme pealt. Koosolekust wõttis osa 43 inimest, kellest 19 Amsterdami astumise vastu hääletasid, kuna 24 häälega — 270 liikme nimel „esitajad“ waliti.

Kongressilt jäeti eemale, õigemini wisati välja, 6 ametiühisust: Eesti kiutöölise ametiühisus ühes Narwa osakonnaga, Eesti raudteelaste ühing, Tallinna transporditöölise ühisus, Eestimaa ehitustöölise liit, Tallinna toidu- ja maitseainete töölise ametiühisus ja Eesti kiwi- ning krohwitöölise ametiühisus. Kokku ei lastud kongressile 24 saadikut, kelle seljataga seisis üle 1100 ametiühisuseliikme.“

Kongressist wõtsid osa:

	Liikm.
1. Üleriikline maatöörahw ja wäikepõllupidajate ühing	1150
2. Tallinna metallit. ametiühis.	300
3. Meremeeste liit	150
4. Tallinna äri-, kontori-, kantselei-, kooperatiivteenijate ametiühisus	150
5. Majateenijate ametiühisus	150
6. Pärnu töölisteühing	200
7. Tartu töölisteorganisatsioonid	450
8. Narwa ja Sindi tööli. ühingud	100
9. Raudteelaste (sotslik-meistrite) ühing	350
10. Eesti trükitöölise liit	850
11. Tallinna rätsepatöölise ühing	250
12. Tallinna keemia - paberitööl. ametiühisus	200
13. Tall. nahatöölise ametiühis.	100
14. Tallinna puutöölise ametiüh.	150

Üldse 4550

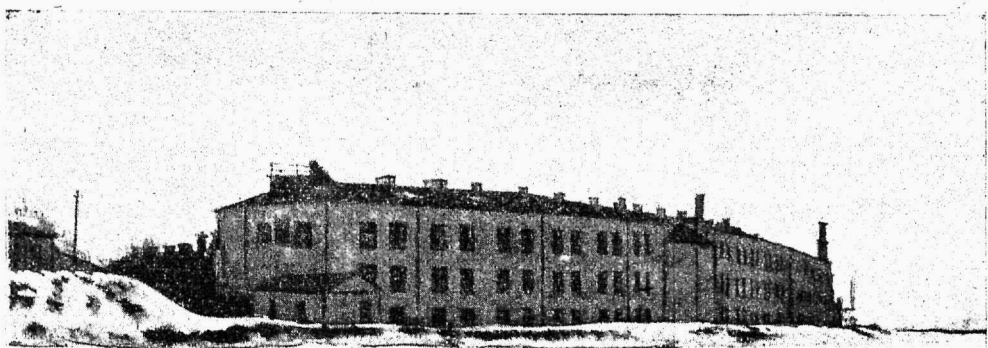
Niisugused on Ngikaudsed arwud. Selle 4500 organiseeritud töölise ja teenija esitajatest olid Amsterdami vastu 27 saadikut, kes ligi 1900 ametiühisustesse organiseeritud tööstustöölise esi-

tasid, kuna sotside 77 saadiku ja hääle seljataga seisis umbes 2650 palgatöölise ja -teenijat. Kui meie pahempoolsetele ametiühisustele esitajatele weel üle 1100 tööstustöölise juure lisame, keda kongressile ei lastud, siis saame üle 3000 ametiühisustesse organiseeritud töölise, keda sotside prowokatsioon ja terror ei lubanud oma tahtmist täielikult awaldada. Missugune nägu on aga sotside „enamusel“ — 2650 ametiühisuse liikmel? Neist on üle 1000 nimepidi maatöölise kirjas, kuid palju nende seas tõesti maatöölise on, see selgub siis, kui maatöölised sotside partei osakondadest eralduvad ja oma klassilised organisatsioonid loowad. Igatahes on selles nimekirjas kaugel üle poole paberlisi liikmeid. Edasi tuleb umbes 800 kantselei, äride- jne teenijat, raudteeametnikud ja teised poolproletaarlised kihid. Töölise jääb sotsidele wäga wähe järele. Sellest wõib juba järeldada, et see „wõit“, mis sotsid kolmandal kongressil said, wäga rabe ja õõnes on. Sotside juubeldamine nii Eestis, kui ka wäljamaal, on ainult wälise mulje sünnitamiseks lendu lastud, oma „wõitu“ saawad nad kindlustada ainult siis, kui neil korda läheb ametiühisuslist liikumist lõhki ajada, kaitsepolitsei ja kaitseliidu abil pahempoolseid ametiühisusi purustada. Rõhuw enamuse Eesti ametiühisustesse organiseeritud töölised on kindlalt rewolutsioonilise klassiwõitluse alusel. Sotside prowokatsioon ja timukatöö pole suutnud ega suuda kunagi proletaarlast eksiteele wiia.

Missugused ülesanded seisawad Eesti ametiühisuslise liikumise ees?

Kongress otsustas 77 häälega 27 vastu Amsterdami Ametiühisuste Internatsionaaliga ühineda. Meie nägime juba, et selle otsuse vastu on praegu üle poole ametiühisuste liigete, kui üldse wõib selle 77 esitaja arwamist ühisuste lihtliigete arwamiseks wõtta. Eestis on aga riiklise statistikabüroo andmetel enam kui 28 tuhat tööstustöölise. Neist on wawalt üks kaheksandik organiseeritud. Otsus Amsterdami ühinemise üle ei ole seega Eesti töölise otsus ja kõigi demokraatliste ja mitte demokraatliste arusaamiste järel on töölisel õigus selle otsuse rewideerimist

„Demokraatlike“ Eesti 10. aastapäevaks

Ühe „saamatusena“ võib „kõige demokraatlisem mabariit maailmas“ oma 10. aastapäeval küll hoobelda: järjekindlalt, agarusega, millest Mussjoliini eeskuju võib võtta, on 10. a. jooksul tödlisteklassi revolutsioonilisi organisatsioone rüüstatud, paremaid tegelasi peale sõjavälja- ja sõjaringkonna-kohu kometimängu ära hufatud, maalt välja saadetud ja kivitastidesse toptitud. Kõigil on veel selgelt meeles „149“, „115“, „77“, „50“ ja „31“ protsessid, rääkimata lugemata hulgaft väiksemateft lavastustest.

Ühufusetundega võib Eesti võrtspoodnik ja hallparun üle lodumaa maadata: tiheda wangi- majade võrguga on maa üle külmatud. Kuid kaitsepolitsei „agarius“ annab nii tuntawaid tagajärgi, et wangimajasid juure lamatsetafse ehitada, maatamata selle peale, et kongides, kus tjaari ajal 4—5 in. finni peeti nüüd 4—5 korda rohkem fise toptatfse.

Pildil suurem „wangla“ — Tallinna kaitfwangimaja n.n. „Batarei“.

nõuda. Rõhuw enamus pole ses küsi- muses oma sõna ütelnud. Pahempool- sed ühisused ei esinenud kongressil Profinterniga ühinemise ettepanekuga, waid nõudsid ühise Internatsionaali loo- mist, et lõpp teha sellele jõudude kil- lustamisele, mis ametiühisuslisele liiku- misele toob Amsterdami Internatsionaal oma sallimatusega ja lõhkumistööga, kui ta teisitimõttelejate töoliste wastu wõitleb. See wõitlus ühtsuse eest peab kogu Eesti ametiühisuslise liikumise üheks kesk- küsimuseks olema ja selle eesmärgi kättesaamiseks tuleb töoliste ühine wäe- rind luua.

„Päewaleht“ kirjutab ametiühisuste rahwuswahelise ühinemise küsimuse üle ja jõuab otsusele, et „wawalt leitakse ses küsimuses kokkulepet, ja lagunemine töoliste kutseühinguis kestab“. — Töö- listeühisuste lagunemine — niisugune

on kodanluse südamesoow. Kodanlus ja sotsid spekulieriwad töölisteühisuste lõhkiajamisega. Sellele spekulierimisele peawad töölised lõpu tegeña. Eksida selles küsimuses — tähendab spekulan- tide ja saherdajate tööd kergendada. „Töörahwa Kiir“ kutsus pärast kong- ressi pahempoolseid ühisusi keskliidu juhatuselt wälja astuma, mis tegelikult paralleelsete ühisuste organiseerimist tähendab. See oleks suur wiga. Pahem- poolsete ühisuste wäljaastumine kesk- liidust kergendaks sotsidele seda lõhku- mistööd, mille nimel nad kongressi kokku kutsusid. Just klassiteadlikkude töoliste taktilise wäljaastumise arwele tuleb seda panna, et ametiühisusline liikumine üht- seks jäi, kuigi sotsid selleks kõik tegid, et Amsterdami wastaseid, teisitimõttelejaid ühisuslisest liikumisest kõrwaldada. Mitte ametiühisuste lõhkumine, waid selle

ühtsuse eest wõitlemine on iga klassiteadliku töölise ülesanne. Ametiühisused on tarwis muuta hulgalisteks töölisteorganisatsioonideks, rõhutama palgatöolistest ja teenijatest waja ametiühisustesse koondata. See on pant, mis ühisuslise ühtsuse kindlustab ja mille pahempoolsed ühisuseliikmed peawad teostama.

Kodanised lehed ei ole rahul, et Eestis kapitalistidest ja kurnajaist räägitakse, kuna wiimaseid Eestis selle nimega töösises mõistes olemaski ei olewat, klassiteadlikud töölised lugewat kapitalistideks iga majalokukese wõi maalapikese omanikku ja sülitawat tuld ning tõrwa isegi selle peale, kes autos sõitwat. Eks ole hirmus „riiklik kuritegu“, mille eest tingimata sõjakohtus sunnitööle mõistetakse, et Eesti töölised julgewad niisugust „häbemata walet“ Eestisoost töusikute kohta laiali laotada! Milleks siis „Päewalehed“ seda räägitawad? Selleks, et niimodi ametiühisuste taktikat sotsidele ära määrata: ameti-

ühisused peawad „aru saama“ kodanluse raskest seisukorrast, peawad mõistma, et Eestis on „majaloksud“, kuid mitte lossid, nagu Inglismaal, et suur osa Eesti töusikuid ei sõida mitte oma autos, waid üiritud autos; siis need mõned kapitalistid ja kurnajad! See ongi sotside „klassiwoitluse“ ideaal. Seda „aru saamist“ on täis kõik sotslise ametiühisuse kongressi otsused, kus pealt näha rewolutsiooniliste sõnade all kõige haisevam kokkulepe kodanlusega, tööliste huwide mahasahkerdamine peitub. Eesti ametiühisuste järgmiseks ülesandeks on tööliste majanduslise ja õiguslise seisukorra parandamise eest wõitlemine. Wõitlus ametiühisuste ühtsuse eest peab seisma nende konkreetsete igapäewaste töölistenõudmiste läbiwiimises, mis Eesti töölise näljaturmast ja väljasuremisest päästaks. Ainult rewolutsiooniline klassiwoitlus, mitte mangumine, annab töölisele seda, mille peale tal õigus on.

O. R.

Kommunistlise Internatsionaali Eesti sektsiooni väljaanne. Wastutaw toimetaja H. Pöggelmann

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА на 1928 год

Каждый работник
водного транспорта
должен быть под-
писчиком своего
журнала
„НА ВАХТЕ“

на
еженедельный
иллюстрирован-
ный журнал

Всякий, кто интере-
суется морским и ре-
чным транспортом,
жизнью морей и рек,
должен читать
„НА ВАХТЕ“

== ..НА ВАХТЕ.. ==

Орган ЦК Союза рабочих водного транспорта.

„НА ВАХТЕ“ — единственный в СССР журнал, систематически освещающий жизнь и быт нашего союза, международное профдвижение водников, водное хозяйство СССР. В непродолжительном времени в журнале „НА ВАХТЕ“ открывается постоянный отдел по повышению технической квалификации рабочего-водника, в котором примут участие крупнейшие специалисты водного транспорта.

Условия подписки: в СССР: на 1 м. — 80 к., на 3 м. — 2 р. 35 к., на 6 м. — 4 р. 60 к., на 9 м. — 7 р. и на 1 г. 9 р. 10 к. За границей: на 1 м. — 1/2 доллара, на 3 м. — 1 1/2 долл., на 6 м. — 3 долл., на 9 м. — 4 долл. и на 1 г. — 5 долларов. Подписка принимается уполномоченными журнала на местах, во всех союзных организациях, а также через почтовые отделения и Контрагентство Печати.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: МОСКВА, Солянка, 12, Дворец Труда, комн. № 524.
Телефон № 4-76-96.

РАБОТНИКИ СВЯЗИ!

Помните, что подписка на ваш журнал

„ПРОЛЕТАРИЙ СВЯЗИ“

на 1928 год продолжается

„ПРОЛЕТАРИЙ СВЯЗИ“ стремится удовлетворить как профессиональные, так и широкие культурные интересы своих читателей.

Несмотря на значительное улучшение журнала **ПОДПИСНАЯ ЦЕНА** на 1928 год **остаётся прежняя:**

На год	3 р. 60 к.	На 3 мес.	1 р. — к.
„ 6 мес.	1 „ 90 „	„ 1 „	— „ 40 „

Для того, чтобы дать возможность наименее обеспеченным членам союза также подписаться на журнал, в 1928 году сохраняется четыре срока внесения подписной платы для годовых подписчиков: 1) при подписке—90 к., 2) к 1 апреля—90 к., 3) к 1 июня—90 к. и 4) к 1-му августа—90 к. Для полугодовых подписчиков устанавливается два срока: 1) при подписке—95 к. и к 1-му апреля 95 к.

Деньги направлять исключительно в адрес редакции: **МОСКВА, Солянка, № 12, Дворец Труда, комн. 201.**

Принимается подписка на журнал

„РАБОТНИК ПРОСВЕЩЕНИЯ“

на 3 м.—1 р. 75 к., на 6 м.—3 р., на 1 год—5 р.

С приложением „**Листок техн. служащего**“ (12 №№)

на 3 м.—2 р., на 6 м.—3 р. 50 к., на 1 год—6 р.

Подписку и денежные переводы направлять по адресу: **МОСКВА, 19, Воздвиженка, 10.**
„РАБОТНИК ПРОСВЕЩЕНИЯ“

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПРИЕМ ПОДПИСКИ на ЖУРНАЛ

„КОММУНАЛЬНЫЙ РАБОТНИК“

Условия подписки: Для организаций (Губ. отд., МК, красн. уголк., библи., агентств. и др.): на 12 м.—3 р. 60 к., на 6 м.—1 р. 80 к., на 3 м.—90 к., на 1 м. 30 к. Для индивидуальн. подписчиков членов союза, выписывающих непосредств. через редакцию или местные союзные организации: на 12 м.—2 р. 90 к., на 6 м.—1 р. 50 к., на 3 м.—80 к., на 1 м.—30 к.

Индивидуальным подписчикам предоставляется рассрочка платежа:

Для годовых подписчиков на 4 срока: 1-й срок—при подписке 80 к., 2-й срок—1/II 80 к., 3-й срок—1/III 80 к. и 4-й срок—1/IV 50 к. Для полугодовых: 1-й срок—при подписке—90 к., 2-й срок—через месяц после первой уплаты—60 к.

Деньги можно вносить в свою союзную организацию.

К сведению подписчиков: журнал высылается только по предварительной заявке.

Заявку на журнал необходимо производить не позднее 18—20 числа данного месяца на каждый следующий месяц (например, на март 1928 г. надо прислать подписку не позже 20 февраля, и т. д.)

— ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ —

ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СОЮЗА

РАБОТНИКОВ ЖЕЛЕЗНО- ДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

— С. С. С. Р. —

Москва, Солянка, 12, „Дворец Труда“.

Т е л е ф о н ы :

Коммутатор ВЦСПС.	1—70—80	до 86	} Доб.
НКПС	1—87—60	до 69	
Городской	3—73—08		
Председатель ЦК—Амосов, А. М.	5—08—01		
Отв. секретарь—Алексеев, И. А.	5—08—01		
Казначей ЦК—Лапьер, К. Э.	5—13—48		

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1928 год
(восьмой год издания)

„ПИЩЕВИК“

Орган Центрального Комитета Союза Рабочих Пищевой и Вкусовой
Промышленности С.С.С.Р.

ГАЗЕТА ВЫХОДИТ ДВА РАЗА в НЕДЕЛЮ по вторникам и
пятницам по четыре страницы большого формата.

В „ПИЩЕВИКЕ“ след. отделы: политическая информация, международное
рабочее движение, у зарубежных пицевиков, в нашем ЦК, работа наших
организаций, письма с предприятий, вокруг производства, библиография,
2—3 раза в м-ц вопросы обороны, 2—3 раза в м-ц литературный уголок и др.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА Понижена

на 1 м.—30 к., на 2 м.—50 к., на 3 м.—75 к., на 6 м.—1 р. 50 к. и на год—3 р.

Подписка принимается в к-ре газеты „Пицевик“

Москва, 11, Солянка, 12, Дворец Труда, комн. № 561, и всеми почтово-
телеграфными предприятиями, агентствами и письмоносцами С.С.С.Р.